

Groenvisie Borger-Odoorn

BIODIVERSITEIT

**KLIMAAT-
BESTENDIGHEID**

**IDENTITEIT
& BELEVING**

**GEZONDHEID
& WELZIJN**

**SAMENWERKING
& ORGANISATIE**

Colofon

Opdrachtgever

Gemeente Borger-Odoorn

Auteur

Cyber Advies

Joyce Lokate

Julia Kloosterboer

Versie

Referentie 42023068

Definitief

20-11-2024

Voorwoord

In Borger-Odoorn zijn we trots op onze groene leefomgeving. Het maakt onze gemeente een aantrekkelijke plek om te wonen, vormt een belangrijke drager voor recreatie en toerisme en is een bron van inspiratie voor ondernemerschap en cultuur. De groenstructuur kenmerkt bovendien de verschillende cultuurlandschappen bestaande uit de Hondsrug, het Hunzedal en de Veenkoloniën.

De maatschappelijke opgave op het gebied van aanpassing aan klimaatverandering vraagt om een hernieuwde kijk op de groene inrichting van onze gemeente. Groen zorgt voor verkoeling tijdens warme zomers en daarmee voor vermindering van hittestress. Bovendien speelt groen een belangrijke rol in de afvoer van regenwater. Het belang hiervan neemt toe met de verwachting dat we in de toekomst vaker te maken zullen krijgen met extreme regenval. Daarom willen we onze openbare ruimte verder vergroenen, waarbij de grootste opgave ligt in de oudere wijken en het centrum van Borger.

Met onze Groenvisie willen we een gezonde leefomgeving creëren voor al onze bewoners die uitnodigt tot sport en bewegen en de cultuurhistorische waarden en identiteit van de verschillende landschappen en dorpen versterkt. Hiermee brengen we bewoners bij elkaar en maken we onze gemeente nog aantrekkelijker voor recreatief bezoek en verblijf, zowel op het 'zand' als op het 'veen'. Dit doen we bijvoorbeeld door het creëren van groene speelplaatsen en het toevoegen van extra groenkwaliteit.

Om de biodiversiteit te vergroten, willen we meer inzetten op ecologisch beheer. Dit draagt bij aan het verhogen van de natuurwaarde van bijvoorbeeld plantsoenen en bermen voor zowel mens als dier. Aangezien de openbare ruimte in Borger-Odoorn in veel gevallen grenst aan de randen van akkers en bossen zoeken we hierbij de samenwerking met agrarische ondernemers en andere terreinbeheerders, zoals Staatsbosbeheer, Stichting Het Drentse Landschap en de waterschappen Hunze en Aa's en Vechtstromen. Daarnaast blijven we ons inzetten voor natuureducatie in het basisonderwijs.

Met deze nieuwe Groenvisie zetten we in op het behoud en de verdere ontwikkeling van groen in al zijn vormen met oog voor de belangen van onze bewoners, ondernemers en natuurlijke omgeving. Samen werken we aan een groene, gezonde en duurzame toekomst voor Borger-Odoorn. Met recht Cittaslow!

Jeroen Hartsuiker

Wethouder Openbare Ruimte en Groen

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
Inhoudsopgave	4
Inleiding	5
1. Kaders	8
1.1 Participatieproces	8
1.2 Beleidskaders	7
2. Visie en opgaven	10
2.1 Biodiversiteit	10
2.2 Klimaatbestendigheid	12
2.3 Identiteit en beleving	14
2.4 Gezondheid en welzijn	16
3. Groenstructuur	18
3.1 Structuurkaart met structuurgebieden	18
3.2 Beschrijving per structuurgebied	20
4. Kaders en randvoorwaarden	25
4.1 Samenwerking en organisatie	25
4.2 Vervolg	27
Bijlagen	28
Bijlage 1 Aanleiding en totstandkoming	28
Bijlage 2 Beknopte analyse kaders	30
Bijlage 3 Ecologisch beheer	35
Bijlage 4 Begrippenlijst	35

Inleiding

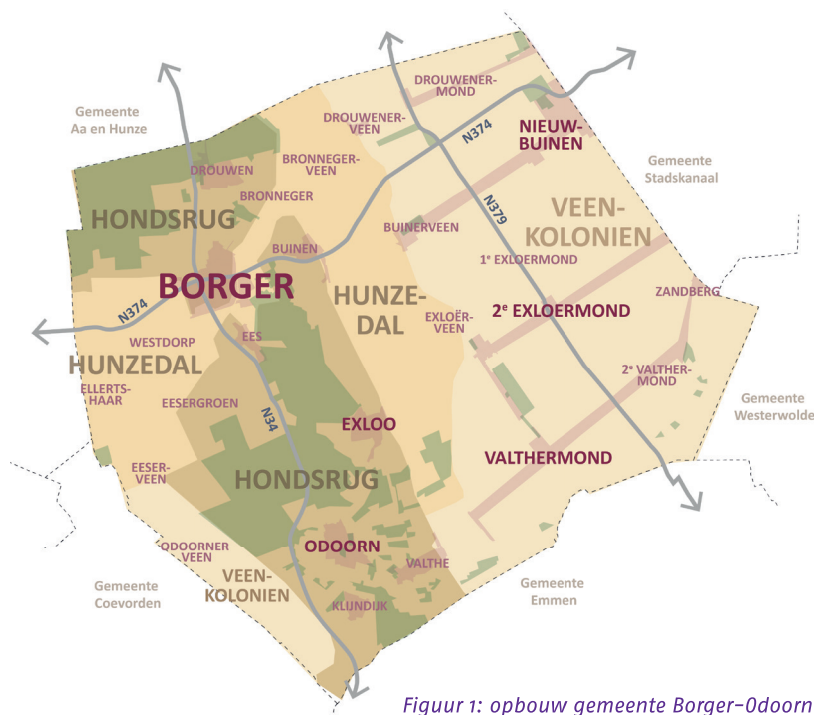
Als u door de gemeente Borger-Odoorn fietst, rijdt u van west naar oost door drie verschillende beleefbare landschappen. Op de Hondsrug ervaart u de historie van de hunebedden en doorkruist u de bossen waar verschillende soorten flora & fauna te beleven zijn. Deze bossen worden afgewisseld door andere boomstructuren, erfbeplanting en de karakteristieke esdorpen en brinken.

Wanneer u de heuvelrug afrijdt wordt u verrast door het landschapsbeeld van het Hunzedal. Hier heeft de beek vrij spel. Dit dal is een plek van houtwallen, singels, zichtlijnen haaks op de beek en natte graslanden. Het Voorste Diep snijdt dwars door de Hondsrug en het Achterste diep is het centrale gebied van de gemeente, dat tevens een scheiding vormt tussen de veenkoloniën en de Hondsrug.

U kunt uw weg vervolgen richting de veenkoloniën waar u de ruimte ervaart van dit vlakke landschap. In de linten worden groene erven afgewisseld met open plekken die doorkijk bieden richting het open gebied. Kenmerkend zijn ook de structuur van de wijken, sluizen en diepen, de langgerekte lintdorpen met robuuste bomenrijen en doorzichten vanuit het lint naar het achterliggende landelijk gebied.

De dag sluit u af op een boerderij. De ondernemer vertelt over een samenwerking waarbij onlangs wat bomen in voortuinen geplant zijn en er andere erfbeplanting is aangebracht. Ook vertelt hij dat bewoners trots zijn op hun groene gemeente. Men is betrokken bij het groenonderhoud en weet waarom wat gebeurt in het groen.

Voor u ligt de Groenvisie van de gemeente Borger-Odoorn. Deze Groenvisie geeft een beeld van waar we kansen zien voor de toekomst en welke opgaven er in de openbare ruimte op het thema groen liggen. Ook gaat de Groenvisie in op hoe we samen met bewoners, ondernemers en organisaties werken aan een groene, waardevolle leefomgeving. In 2023-2024 hebben we dit plan opgesteld, waarin we keuzes maken voor het beheer, de inrichting en het gebruik van het groen. Ook staan de kwaliteiten van de verschillende, onderliggende landschappen centraal.

Figuur 1: opbouw gemeente Borger-Odoorn

De groene cijfers

- ▶ 42.000 bomen
- ▶ 5.358.3000 m² gras
- ▶ 90.000 m² heesters
- ▶ 16.000 m² hagen
- ▶ 2.600 m² vaste planten
- ▶ 3.020.000 m² landschapselementen (o.a. heide, bos en houtwallen)
- ▶ 253.000 m bermsloten
- ▶ 248.000 m schouwsloten

Cijfers bekend in mei 2024

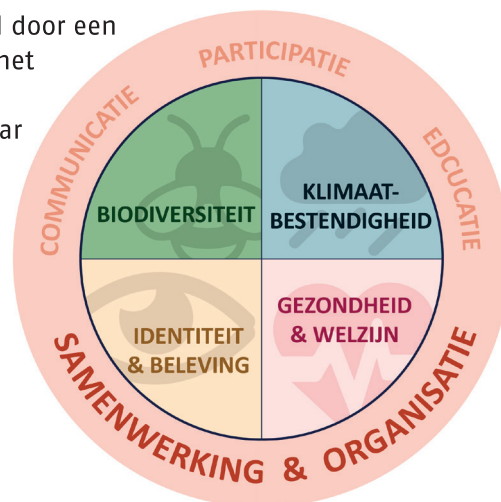
De gemeente beheert het groen in alle verschillende kernen en langs wegen in het buitengebied. Hieronder vallen onder andere meer dan 42.000 bomen die staan in kernen, langs wegen en in bosgebieden. Verspreid over de drie gebieden liggen verschillende groene parels in de vorm van natuurparken, begraafplaatsen en brinken. De Hondsrug heeft de internationale status van een Unesco Global Geopark. Deze status is niet alleen gericht op het beschermen van geologisch erfgoed, maar ook op het bevorderen van duurzaamheid, natuurbehoud en groene initiatieven die het welzijn van de gemeenschap en het milieu ten goede komen.

Maatschappelijke waarden en opgaven

Groen is een van de belangrijkste stofferingen in de openbare ruimte. Voor een prettige en gezonde leefomgeving is het groen essentieel. Afgelopen periode is er hard gewerkt aan een mooie basis voor een groene openbare ruimte die eenvoudig en ruimtelijk van opzet is. De komende jaren willen we met het groen nog meer inspelen op de veranderende wereld en werken aan verschillende maatschappelijke waarden en opgaven.

De waarden waar deze Groenvisie op inzet zijn bepaald door een analyse van het beleid van de gemeente, participatie, het coalitieakkoord en nationale kaders zoals de Duurzame Ontwikkelingsdoelen. Hieruit kwamen vier waarden naar voren die een fysieke invulling in het groen krijgen. De vijfde waarde, Samenwerking & Organisatie, omvat de randvoorwaarden die nodig zijn om deze Groenvisie waar te maken. Deze waarden dragen de Groenvisie en vormen een stevig en herkenbaar fundament:

- ▶ Biodiversiteit
- ▶ Klimaatbestendigheid
- ▶ Identiteit & beleving
- ▶ Gezondheid & welzijn
- ▶ Samenwerking & organisatie

Figuur 2: Waarden en opgaven van de Groenvisie

Doel van de Groenvisie

Met deze visie zorgen we voor een perspectief waar we samen naartoe kunnen werken. Het groen draagt straks nog meer bij aan een prettige leefomgeving voor mens én dier. Het streefbeeld van de visie geeft ons richting en kaders, zeker als het gaat om het stellen van prioriteiten. Samen met de visie leggen we ook de groenstructuur vast met de belangrijkste groene structuren in onze gemeente. In de toekomst willen we meer gaan sturen op de bovengenoemde waarden van het groen. Dit vraagt om andere inzichten, creatieve oplossingen en integrale samenwerking. Met deze Groenvisie gaan we op een andere manier naar ons groen kijken en stellen we ambities voor de verschillende waarden van het groen.

Leeswijzer

Hoofdstuk 1: De maatschappelijke waarden en opgaven zijn gebaseerd op deze analyse van het huidige beleid en participatie. In dit hoofdstuk worden de kaders weergegeven die input leveren voor het opstellen van de visie, opgaven en uitgangspunten in deze Groenvisie.

Hoofdstuk 2: Deze Groenvisie is gebaseerd op vier waarden van het groen. Allereerst worden de waarden uitgelegd in een **algemene beschrijving**. Daarna volgt de visie van Borger-Odoorn hierop. 'Wat betekent dit voor groen in Borger-Odoorn?' We formuleren waar kansen liggen of waar dit (het best) tot uiting komt.

Om deze visie te realiseren, worden een aantal **opgaven** geformuleerd. 'Wat moeten we doen?' Deze opgaven dragen in ieder geval bij aan het behouden, versterken en ontwikkelen van wat er in de visie is geformuleerd.

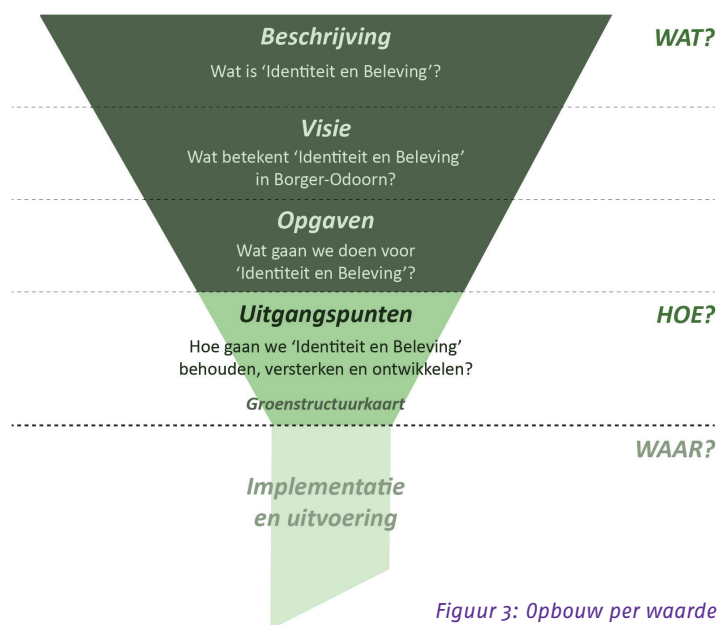
De concrete uitwerking hiervan kan op veel verschillende manieren worden opgepakt. Om hier richting aan te geven, worden een aantal **uitgangspunten** geformuleerd. Deze uitgangspunten passen we toe bij inrichting en beheer van groen, of als toetsingskader bij initiatieven.

In de verdere uitwerking van de Groenvisie (bijvoorbeeld in een beheerplan of andere programma's) kan er focus gelegd worden op bepaalde punten of kunnen punten juist aangevuld of concreter gemaakt worden.

Hoofdstuk 3: De uitgangspunten vertalen we naar de groenstructuurkaart. Allereerst beschrijven we de kaart en leggen we uit hoe deze gebruikt kan worden. We lichten de belangrijkste legenda-eenheden toe.

Hoofdstuk 4: In het laatste hoofdstuk gaan we in op de overkoepelende opgaven en randvoorwaarden rond samenwerking en organisatie binnen het groen. Hier komen ook participatie en educatie aan bod. Implementatie en uitvoering valt buiten de scope van deze Groenvisie. Dit hoofdstuk geeft input voor deze verdere uitwerking en stappen voor het vervolg.

Bijlagen: In de bijlagen is aanvullende informatie te vinden over de totstandkoming van deze visie, de uitgebreide kaders, informatie over ecologisch beheer en een begrippenlijst.

Figuur 3: Opbouw per waarde

1. Kaders

Dit hoofdstuk beschrijft de geldende beleidskaders en andere basisvoorwaarden voor de Groenvisie zoals de input van het participatieproces. Een beknopte analyse van alle afzonderlijke kaders is te vinden in bijlage 2. Deze analyse is de basis voor de visie.

1.1 Participatieproces

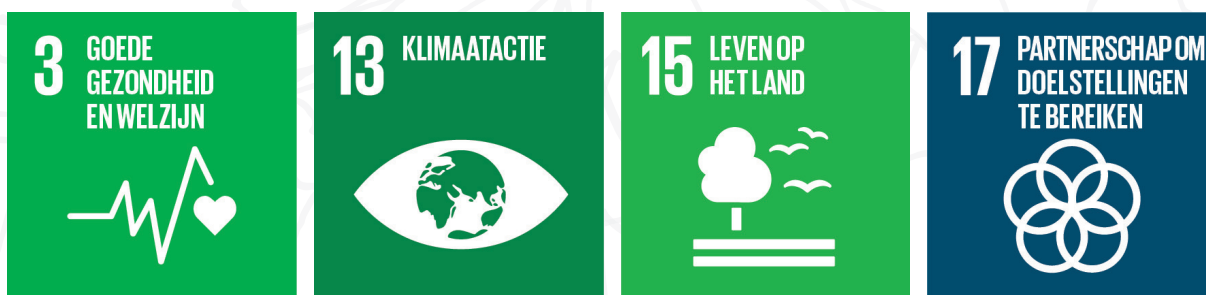
Uit de vragenlijst die door bijna 300 bewoners is ingevuld zijn een aantal aanknopingspunten voor de Groenvisie te halen:

- ▶ Groen is belangrijk voor bewoners van de gemeente.
- ▶ Bewoners willen betere communicatie en in gesprek met de gemeente over het groen.
- ▶ Het onderhoud kan meer en beter worden uitgevoerd.
- ▶ Over het algemeen zijn bewoners positief, maar er mag meer biodiversiteit zijn in de bermen.
- ▶ Klimaatadaptatie en de natuur zijn gang laten gaan vinden bewoners belangrijk.

1.2 Beleidskader

Binnen de gemeente hebben we een aantal nota's en beleidsplannen die kaders vormen voor deze visie.

- ▶ Het coalitieakkoord heeft als ambitie een groene leefomgeving met karakter en een uitstraling die aantrekkelijk en schoon is.
- ▶ Het bestuursprogramma legt de nadruk op communicatie, verkeersveiligheid en duurzaamheid.
- ▶ Deze Groenvisie geeft uiting aan de volgende ambities uit de Omgevingsvisie: Behoud het Goud & Vitaal Landelijk gebied. Daarnaast vormt de Waardenkaart een kader.
- ▶ Deze Groenvisie heeft raakvlakken met de Duurzaamheidsagenda op het gebied van klimaatadaptatie en biodiversiteit.
- ▶ Ook het Cittaslow keurmerk vormt een kader met de focus op de kwaliteit en identiteit van de leefomgeving en het landschap.
- ▶ De Duurzame ontwikkelingsdoelen (Sustainable Development Goals) vormen kaders voor deze Groenvisie met hun doelstellingen voor de leefomgeving en specifiek het groen.

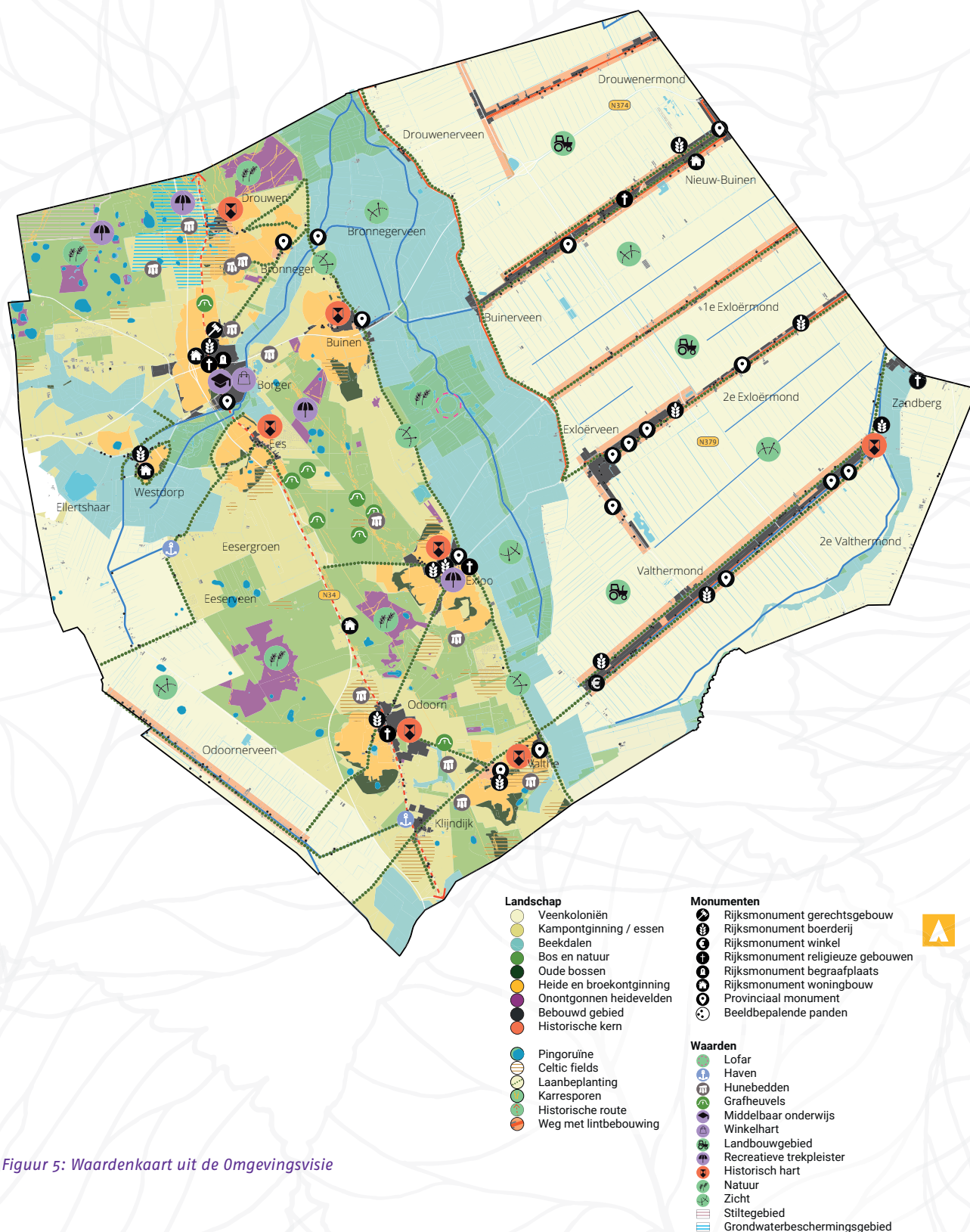

Figuur 4: Relevante Duurzame ontwikkelingsdoelen

De ambities uit deze Groenvisie hebben overlap met de Duurzaamheidsagenda en het nog vast te stellen BIOR (Bewegen in de Openbare Ruimte). Om deze reden heeft er integrale afstemming plaatsgevonden bij het opstellen van de punten in deze visie.

Waardenkaart

Gemeente Borger-Odoorn

Figuur 5: Waardenkaart uit de Omgevingsvisie

BIODIVERSITEIT

KLIMAAT-
BESTENDIGHEID

IDENTITEIT
& BELEVING

GEZONDHEID
& WELZIJN

2. Visie en opgaven

Figuur 6: Waarden van de Groenvisie

Dit hoofdstuk is de kern van deze Groenvisie. De Groenvisie is uitgewerkt in vier Waarden, die elk het belang van groen laten zien. Deze zijn Biodiversiteit, Klimaatbestendigheid, Identiteit & beleving en Gezondheid & welzijn. De komende jaren gaan we verder werken aan deze waarden van het groen in de gemeente. De waarden staan niet op zichzelf en vormen samen één geheel, daarom is er ook overlap tussen de waarden. In dit hoofdstuk gaan we in op wat de visie van de gemeente is op de verschillende waarden van het groen. Elke waarde heeft dezelfde opbouw en begint met een beschrijving van de waarde, daarna de visie en de opgaven in het groen in de gemeente. De komende jaren gaan we ons actief inzetten om de opgaven te realiseren. Op basis van de opgaven zijn er een aantal uitgangspunten geformuleerd die uiting geven aan de opgaven en we meenemen bij ons dagelijks werk en plannen voor de toekomst. Per waarde zijn er algemene uitgangspunten en uitgangspunten die aangeven waar de focus ligt bij elk van de drie landschapstypen. Dit sluit niet uit dat de uitgangspunten ook in andere gebieden van toepassing kunnen zijn. De uitgangspunten voor de veenkoloniën, zijn ook uitgangspunten voor het veengebied ten westen van de Hondsrug. Door de overlap tussen waarden kan het ook voorkomen dat uitgangspunten invloed hebben op meerdere waarden. Samenwerking & organisatie wordt als randvoorwaarde behandeld en verder uitgewerkt in hoofdstuk 4.

2.1 Biodiversiteit

Bio' betekent leven en 'diversiteit' betekent afwisseling of verschil. Onder biodiversiteit verstaan we alle verschillende soorten leven (planten, dieren en andere organismen), en dan met name de variatie hierin. Dankzij de verschillende soorten blijft de natuur in evenwicht. Hoe meer verschillende soorten planten en dieren er zijn, hoe gezonder het ecosysteem en hoe hoger de natuurwaarde. Een ecosysteem is een leefgebied, met 'bijbehorende' soorten die elkaar van nature in stand houden.

Soorten die van nature in een gebied of op een plek voorkomen zijn extra belangrijk. Deze zijn aantrekkelijker voor andere soorten die bij het ecosysteem van dit gebied of deze plek horen. Wanneer een soort van nature niet voorkomt in een gebied of plek, kan het voorkomen dat deze geen natuurlijke 'vijand' heeft die de populatie in stand kan houden. Dan neemt de soort een gebied of plek over en verdwijnt de diversiteit. Dit noemen we invasieve soorten en/of plagen.

Naast de verscheidenheid aan soorten omvat biodiversiteit ook de variatie aan ecosystemen, waar die soorten voorkomen. Verbinding is het sleutelwoord bij het vergroten van de biodiversiteit: Planten en dieren verplaatsen en verspreiden zich van plek tot plek door verschillende (groene) gebieden of langs groenblauwe verbindingen. Voorbeelden zijn de natuurparken, lanen, singels, bermen, vijvers en watergangen. Tot slot omvat biodiversiteit ook de genetische variatie binnen soorten. Bijvoorbeeld de varianten binnen een boomsoort of de verschillende ondersoorten van een bepaald dier. We kunnen niet zonder biodiversiteit. Soorten en ecosystemen zorgen voor de productie van zuurstof, afbraak van dode dieren en planten, bestuiving van planten, waterzuivering en het beheersen van plagen.

Visie

Het is dus zaak om de biodiversiteit te beschermen en zo de bijbehorende ecosystemen in stand te houden. Dit draagt niet alleen bij aan de instandhouding van beschermde soorten, maar wapent ons ook beter tegen ziekten en plagen, overlast van bijvoorbeeld eikenprocessierups en invasieve exoten. We zetten ons in om de natuurwaarden te behouden en versterken. We zetten ook in op bestrijding en beheersing van invasieve exoten door middel van eliminatie en beheer.

Daarvoor voeren we het beheer en onderhoud zo veel mogelijk ecologisch uit. Meer informatie over ecologisch beheer is te vinden in de bijlage 3. Ontwikkelingen en initiatieven die bijdragen aan het vergroten van biodiversiteit worden gestimuleerd, zeker op agrarische- en recreatieterreinen. De robuuste groene structuren die al aanwezig zijn, worden verstevigd en versterkt. De verschillende groene gebieden met hoge natuurwaarden worden zo veel mogelijk met elkaar verbonden door verschillende groene structuren, en versnippering van het groene netwerk wordt tegengegaan. We blijven in samenwerking met onze agrariërs werken aan het creëren van meer locaties voor bloemrijke akkers en we blijven inzetten op streekbeheer en landschapsonderhoud.

Opgaven

Om dit te bereiken zetten we in ieder geval in op de volgende opgaven:

- ▶ Groenblauwe netwerk behouden, versterken en ontwikkelen.
- ▶ Toepassen en vergroten van gradiënten.
- ▶ Verbeteren van soortendiversiteit.
- ▶ Rekening houden met broed- en bloeimomenten in het beheer en onderhoud.
- ▶ Het beschermen van bestaande natuurwaarden.

Uitgangspunten

- ▶ In bos(plantsoen) en groensingels zorgen we voor gelaagdheid.
- ▶ Verbeteren van de kwaliteit van bestaande natuur en versteviging van bestaande structuren.
- ▶ Bij inrichting en vervanging zorgen we voor soorten met verschillende bloeitijden.
- ▶ We passen zoveel mogelijk ecologisch beheer toe.
- ▶ We dragen bij aan kennis bij bewoners over het belang van groen en biodiversiteit, en de bijdrage die we samen kunnen leveren (bijvoorbeeld laten liggen van bladeren en maai in mei niet).
- ▶ Toepassen van vruchtdragende soorten die eetbaar zijn voor mens en dier (noten en bessen).
- ▶ De juiste soort staat op de juiste plek (aansluitend bij kwalitatieve eisen aan bijv. grondsoort, ruimte, vochtgehalte) – hierbij houden we rekening met uitstraling, groei-mogelijkheden en diversiteit aan soorten.
- ▶ Als basis voor de biodiversiteit bevorderen we een gezond bodemleven.

Figuur 7: Gelaagdheid

- ▶ Grote en oude (monumentale) bomen kunnen in hoge mate bijdragen aan biodiversiteit (naast identiteit en klimaatbestendigheid) en daarom wordt ingezet op passend beheer (bij kansrijke exemplaren).
- ▶ Waar mogelijk toepassen van inheemse, streekeigen soorten; waar niet mogelijk passen we cultivars toe die inheemse soorten zo dicht mogelijk benaderen.
- ▶ In het bos zijn open plekken onmisbaar en dood hout is een belangrijk onderdeel binnen het ecosysteem.

De uitgangspunten hieronder geven aan waar de nadruk op ligt per landschapstype. Dit betekent niet dat we deze uitgangspunten uitsluiten in andere landschappen.

Hondsrug

- ▶ *Versterken van de aanwezige bosstructuren: het bos bestaat uit verschillende bostypen en boomsoorten, van verschillende leeftijden.*
- ▶ *Kritisch kijken naar gazons binnen de bebouwde kom en waar mogelijk deze (deels) omvormen naar meer biodiverse vegetatie.*

Hunzedal

- ▶ *Zo veel mogelijk aansluiten bij natte landschappen.*
- ▶ *Ecologische verbindingen versterken.*
- ▶ *Samenwerken aan kruidenrijke akkerranden.*

Veenkoloniën

- ▶ *We dragen met natuurlijke oevers bij aan biodiversiteit.*
- ▶ *Watgangen, akkerranden en ecologische verbindingen beheren we ecologisch.*
- ▶ *De kansen voor smalle bermen liggen in het werken met bermmaaisel van goed ontwikkelde bermen of een bloemrijk mengsel om in te zaaien.*
- ▶ *Bij middelbrede bermen voegen we pluksgewijs struweel toe boven op de maatregelen voor smalle bermen.*
- ▶ *Bij brede bermen passen we gefaseerd maaien toe en voeren het maaisel na een paar dagen af.*
- ▶ *Overhoeken vormen we om tot ruigte, struweel of kruidenrijk gras.*

2.2 Klimaatbestendigheid

Het klimaat verandert en de weersomstandigheden ook. De kans op wateroverlast, hitte, droogte en overstromingen neemt toe. Stortbuien en langdurige neerslag veroorzaken wateroverlast. Door hitte zijn er meer schaduwrijke- en verkoelingsplekken nodig om mens en dier prettiger te laten leven. Droogte geeft schade aan agrarisch gebied en groen en maakt de bodem instabiel. Klimaatverandering heeft dus directe gevolgen voor onze omgeving en de manier waarop we deze inrichten en onderhouden. Het groeiseizoen wordt langer door de warmere winters en er is een bijkomend effect van klimaatverandering op het groen in woongebieden: het sortiment van bomen en struiken verandert. Sommige soorten kunnen nu eenmaal beter tegen langere periodes van droogte of juist van hevige neerslag dan andere. Daarom is het van belang dat we kiezen voor de boom- en plantensoorten die bestendig zijn tegen het veranderende klimaat. Zeker op plekken waar deze extreme situaties het snelst tot uiting komen.

We moeten onze omgeving daarom aanpassen aan het veranderende klimaat en de leefomgeving klimaatbestendig maken. Groen is in staat om water vertraagd in de bodem te laten lopen, waardoor tijdens hevige regenbuien minder druk op het rioolstelsel ontstaat. Een slim ontworpen openbare ruimte met (grote, volwassen) bomen, groen en water, zorgt ervoor dat er geen/minder opwarming kan plaatsvinden en het risico op droogte en wateroverlast afneemt.

Visie

We zetten in op het klimaatbestendig maken van ons groen. We zorgen ervoor dat groen zo veel mogelijk bijdraagt aan het verminderen van hittestress en het voorkomen van wateroverlast en droogte. In bestaande en nieuwe buurten zorgen we voor voldoende groen en minder versterking. We dragen bij aan het bewustzijn van bewoners van hun bijdrage aan klimaatadaptatie, omdat we samen meer kunnen doen. Het groen is beter bestand tegen extreme pieken in weersomstandigheden, ziekten en plagen. Ook in het landelijk gebied speelt het groen een rol in het vasthouden en bergen van water en het tegengaan van stofstormen. Bomen koesteren we op de plaatsen waar ze tot hun recht komen en optimaal bijdragen aan de klimaatdoelstellingen.

Opgaven

Om dit te bereiken zijn er een aantal maatschappelijke opgaven:

- ▶ We voegen waar mogelijk groen toe met een focus op kroonvolume van bomen en groenstructuren.
- ▶ Het groen is klimaatbestendig.
- ▶ We vergroten het waterbergend vermogen van het groen op het veen en de Hondsrug.
- ▶ Meer water vasthouden in het Hunzedal.

Uitgangspunten

- ▶ We houden de bomenbalans minimaal op peil (herplantplicht), waarbij we ook sturen op een minimale boomkroondekking van 30% binnen de bebouwde kom.
- ▶ Waar mogelijk vervangen we verharding door groen in de openbare ruimte (voetpaden 30 km zones) en stimuleren we de omvorming naar groen op particulier terrein (tuinen, schoolpleinen).
- ▶ Aanpassen van bestaande bermen voor meerdere natuurtypen en vegetatielagen om waterbergend vermogen en biodiversiteit te vergroten.
- ▶ Groene en schaduwrijke plekken inrichten die zorgen voor koelte en goede luchtcirculatie.
- ▶ Bij vervanging en herinrichting kiezen we, waar nodig, voor soorten die bestendig zijn tegen het veranderende klimaat.
- ▶ We zetten in op bodemverbetering zodat de vegetatie zich optimaal kan ontwikkelen en het water langer vastgehouden wordt.
- ▶ We stimuleren groene daken en gevels.

De uitgangspunten hieronder geven aan waar de nadruk op ligt per landschapstype. Dit betekent niet dat we deze uitgangspunten uitsluiten in andere landschappen.

Hondsrug

- ▶ *Kies voor planten die weinig water nodig hebben of diepwortelend zijn.*
- ▶ *We vangen zo veel mogelijk regenwater op via wadi's en andere waterbergende maatregelen.*

Hunzedal

- ▶ *Draag bij aan het hermeanderen van de beek.*
- ▶ *Draag bij aan het herstel van vloeiveides.*
- ▶ *Koppel waterberging aan lineaire landschapsstructuren zoals houtwallen.*

Veenkoloniën

- ▶ *Plant stikstofbinders (zoals els) om vrijgekomen stikstof te binden, meer water vast te houden en te zorgen voor een gezonde bodem.*
- ▶ *Verstevig laanstructuren langs de ontginningslinten met een variatie aan soorten met dichte boomkronen.*
- ▶ *Pas een grote solitaire boom of een klein groepje bomen toe op punten waar verschillende wegen samenkomen.*

2.3 Identiteit en beleving

De identiteit en beleving van de openbare ruimte worden bepaald door de inrichting, aard van de bebouwing, het gebruik en het onderhoud ervan. Groen vormt de 'aankleding' en speelt een belangrijke rol bij de beleving van de openbare ruimte. Ook refereren groene landschappelijke elementen als houtwallen, singels en knotwilgen naar gebruik in het verleden, toen er nog geen prikkeldraad of plastic beschikbaar was. Op belangrijke historische plekken komt een bepaald type of soort groen voor. Denk hierbij aan de solitaire rode beuk bij woningen van belangrijke personen, zoals de burgemeester of vooraanstaande boerenfamilies. Groen is dan ook belangrijk voor de cultuurhistorische beleving.

Bewoners herkennen hun buurt of straat aan een bepaalde boom of groene inrichting en een goed gebruik van groen kan bijdragen aan het gevoel van veiligheid. Die beleving hangt af van de hoeveelheid, diversiteit, herkenbaarheid en de kwaliteit van het groen. En dan gaat het niet zozeer over de biodiversiteit, maar vooral over kleur en fleur, ofwel de verschijningsvorm.

Visie

De identiteit van onze ruimte wordt gekenmerkt door de drie belangrijke onderliggende landschappen met de bijbehorende ruimtelijke elementen. Denk hierbij aan de opbouw van een dorp, de boerenerven en groenelementen (horend in het type landschap).

Het groen draagt bij aan de rust, de ruimte en de schoonheid van het gebied en de dorpen. De rijke cultuurhistorie is als rode draad te herkennen in de verschillende landschapstypen.

Het diverse groen maakt de verschillende landschappen zichtbaar en versterkt de beleving hiervan. Met name de Hondsrug en het Hunzedal zijn aantrekkelijk voor recreatie en toerisme vanwege het esdorpenlandschap en de grote groengebieden met hoge natuurwaarden. Het veengebied wordt gekenmerkt door haar agrarische karakter met lanen langs lintstructuren en groene verblijfsgebieden aan de randen van de kernen. Door de hele gemeente zijn 'groene parels' aanwezig, zoals natuurparken en cultuurhistorische plekken als brinken.

Opgaven

Om de herkenbaarheid van de drie landschappen te behouden en versterken en de rijke cultuurhistorie zichtbaar te maken, zijn dit de belangrijkste opgaven:

- ▶ Op de Hondsrug versterken we de contrasten tussen velden, bossen, beken en essen.
- ▶ In het Hunzedal richten we ons op de randen – de lanen, houtwallen en natte natuur.
- ▶ In de veenkoloniën versterken we de lintstructuren en de openheid van het landschap.
- ▶ Sterke groenbeleving voor een aantrekkelijke leefomgeving.

Uitgangspunten

- ▶ Zo veel mogelijk authentieke, natuurlijke en originele materialen (passend bij het gebied) toepassen, om een sterke relatie met de onderliggende landschappen te behouden en versterken.
- ▶ Op groene (cultuurhistorisch waardevolle) plekken, die ruimte bieden voor evenementen, dient schade door intensief gebruik zoveel mogelijk beperkt en in ieder geval hersteld te worden.
- ▶ De openbare ruimte wordt groen beleefd – met als richtlijn de 3-30-300 norm.
- ▶ Het toepassen van erfbeplanting, aansluitend bij de landschappelijke karakteristiek, versterkt de belevingswaarde.
- ▶ Zo veel mogelijk halfverharding en zandpaden behouden om natuurwaarden te versterken en cultuurhistorische beleving te behouden.
- ▶ Bij (her)inrichting van begraafplaatsen staat cultuurhistorie centraal (waarbinnen gezocht wordt naar zoveel mogelijk biodivers en klimaatadaptief handelen).
- ▶ Bomen in (oude) statige laanstructuren hebben in ieder geval eenzelfde vorm, waarbij afgewogen wordt of soorten kunnen verschillen (historische karakteristiek en beleving van de laan staat centraal).
- ▶ Toepassen van verschillende soorten beplanting, kleur en fleur als standaard om groenbeleving te versterken.
- ▶ We zorgen voor voldoende ruimte voor bomen, zowel bovengronds als ondergronds, zodat deze gezond oud kunnen worden.

De uitgangspunten hieronder geven aan waar de nadruk op ligt per landschapstype. Dit betekent niet dat we deze uitgangspunten uitsluiten in andere landschappen.

Hondsrug

- ▶ *Bomen langs de lanen hebben eenzelfde vorm.*
- ▶ *Groen is dienend en versterkend van de beleving van historische elementen als grafheuvels, hunebedden, lanen en oude bomen.*
- ▶ *Groen inzetten om de besloten sfeer van de kernen te versterken.*

Hunzedal

- ▶ *Grenzen naar de omliggende landschappen versterken (zichtbaar maken van overgangsgebieden).*
- ▶ *Singels, hagen en laanbeplanting versterken.*
- ▶ *Houtwalstructuren haaks op de Hondsrug versterken.*

Veenkoloniën

- ▶ *Geborgen karakter van de lintbebouwing behouden met lage hagen en bomenlanen.*
- ▶ *Zo veel mogelijk open zichtlijnen behouden zonder dat dat ten koste gaat van de biodiversiteit en ecologische verbindingzones.*
- ▶ *Waar mogelijk passen we ecologische oevers/rietoever toe.*

2.4 Gezondheid en welzijn

Je kunt van de openbare ruimte genieten, erin spelen, sporten, wandelen, de hond uitlaten of op een andere manier ontspannen. Een groene omgeving stimuleert gezond gedrag, vermindert stress en stimuleert ontmoeting. Zo'n omgeving biedt rust en ontspanning en nodigt uit om naar buiten te gaan. Kortom, je kunt van de openbare ruimte genieten en alle mogelijkheden daartoe hebben invloed op ons welzijn en onze gezondheid. Leven in een groene omgeving zorgt ervoor dat mensen mentaal en fysiek gezonder zijn, doordat ze kunnen bewegen, kunnen ontspannen en andere mensen kunnen ontmoeten.

Visie

We willen dat het groen in de gemeente Borger-Odoorn bijdraagt aan de gezondheid en het welzijn van onze bewoners. Daarom streven we naar een inclusieve groene leefomgeving. Het groen nodigt uit tot bewegen, ontmoeten en in het algemeen naar buiten gaan. We onderschrijven het belang van het kunnen recreëren in de buitenlucht voor de bezoekers en bewoners van de gemeente. De mogelijkheden daarvoor versterken we door middel van ons groen. Hiervoor is onder andere het groen langs fiets- en wandelverbindingen belangrijk, zeker ook om de verkeersveiligheid te vergroten. We richten groenvoorzieningen zodanig in dat ze bijdragen aan een gezonde leefomgeving. We denken dan aan groene speelplekken, een multifunctioneel park of plekken waar veel mensen samen komen zoals de middelbare school.

Opgaven

Om bij te dragen aan een gezonde leefomgeving, zijn de belangrijkste opgaven in en rond het groen:

- ▶ Groen nodigt uit en biedt ruimte voor verschillende doelgroepen (iedereen doet mee).

- ▶ Veiligheid (fysiek en sociaal) waarborgen we bij inrichting, beheer en onderhoud van het groen.
- ▶ Recreatieve druk verspreiden over de gemeente zodat de natuur tussen Borger en Exloo ontzien wordt.
- ▶ Ontmoeting, kennisdeling en activiteit in en rond de groene leefomgeving stimuleren.
- ▶ Samen vergroenen: stimuleren en faciliteren van groene initiatieven (*verdere uitwerking in paragraaf 4.1*).

Uitgangspunten

- ▶ Groen is altijd dichtbij en daarom zetten we ons in om in nieuwe woonwijken binnen 300 meter groene verblijfsplekken te realiseren.
- ▶ Groen in leefgebieden (wonen, werken, ontmoeten) nodigt uit tot bewegen.
- ▶ Verkeersveiligheid wordt door groen gewaarborgd en verhoogd.
- ▶ We verbeteren de kwaliteit van groene gebieden en plekken met weinig waarde.
- ▶ Met groen de fiets- en wandelpaden aantrekkelijk maken en het netwerk versterken en uitbreiden.
- ▶ Creëren van natuurlijk groen dat uitnodigt om te spelen.
- ▶ We ondersteunen initiatieven voor het maken van ommetjes door het groen.
- ▶ In elk dorp is er een groenvoorziening gericht op beweging.
- ▶ We stimuleren uitdagende en beweegvriendelijke schoolpleinen en dragen met groen bij aan verkeersveiligheid rondom scholen.
- ▶ Groen moet voor iedereen zoveel mogelijk te beleven en toegankelijk zijn.
- ▶ Samenwerking met organisaties en verenigingen voor het benutten van kansen voor het vergroenen van kernen en buurten.

De uitgangspunten hieronder geven aan waar de nadruk op ligt per landschapstype. Dit betekent niet dat we deze uitgangspunten uitsluiten in andere landschappen.

Hondsrug

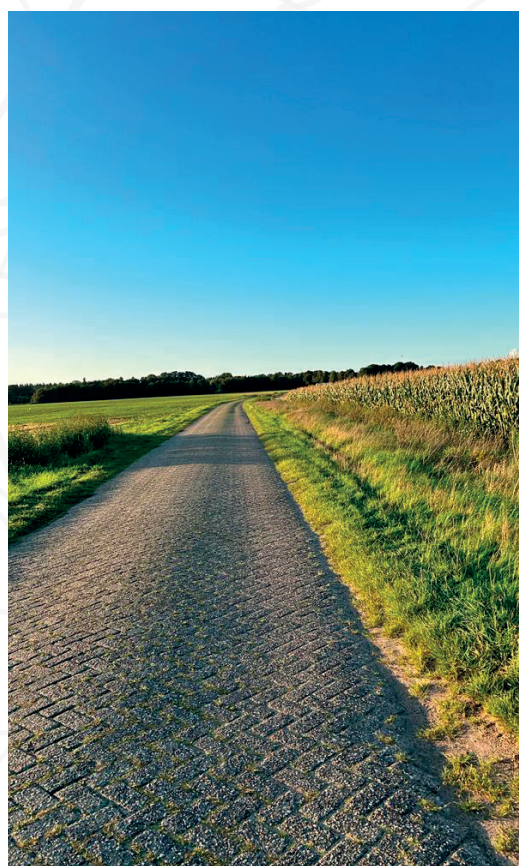
- ▶ *De recreatieve druk verminderen tussen Borger en Exloo door het aanbod elders te vergroten: aantrekkelijker maken fietsverbindingen omgeving en versterken op logische verbindingen naar andere gebieden.*

Hunzedal

- ▶ *Vanuit groen stimuleren we de beleving van en connectie met water en waar mogelijk verbeteren we de toegankelijkheid van water.*

Veenkoloniën

- ▶ *Groen versterkt de landschappelijke beleving en verbetert de verkeersveiligheid.*
- ▶ *We passen grote bomen strategisch toe zodat er in grote, open landschappen wel schaduwrijke rustpunten aanwezig zijn maar de landschappelijke karakteristiek behouden blijft.*

3. Groenstructuur

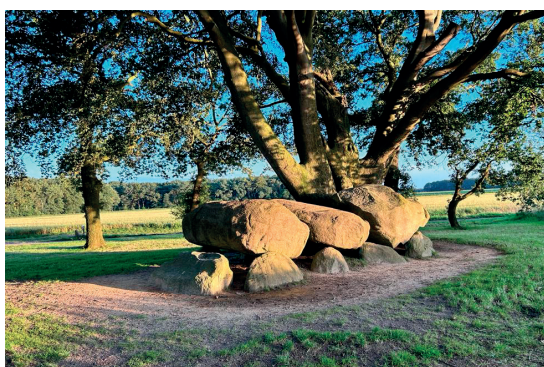
De groenstructuur bestaat uit een groen netwerk dat enerzijds definitie geeft aan bestaand groen en anderzijds inzet op ambities en de opgaven. De structuurkaart laat de huidige structuren zien die we in ieder geval beschermen. Deze wordt ondersteund door de legenda. Er kan bovendien waarde gekoppeld worden aan deze elementen, waardoor ze beter bijdragen aan een prettige leefomgeving. Vanuit de waarden en opgaven in hoofdstuk 2 wordt de koppeling gelegd naar de structuurgebieden in Borger-Odoorn. We beschrijven per structuurgebied wat het beeld voor de toekomst is en welke waarden en opgaven daar spelen.

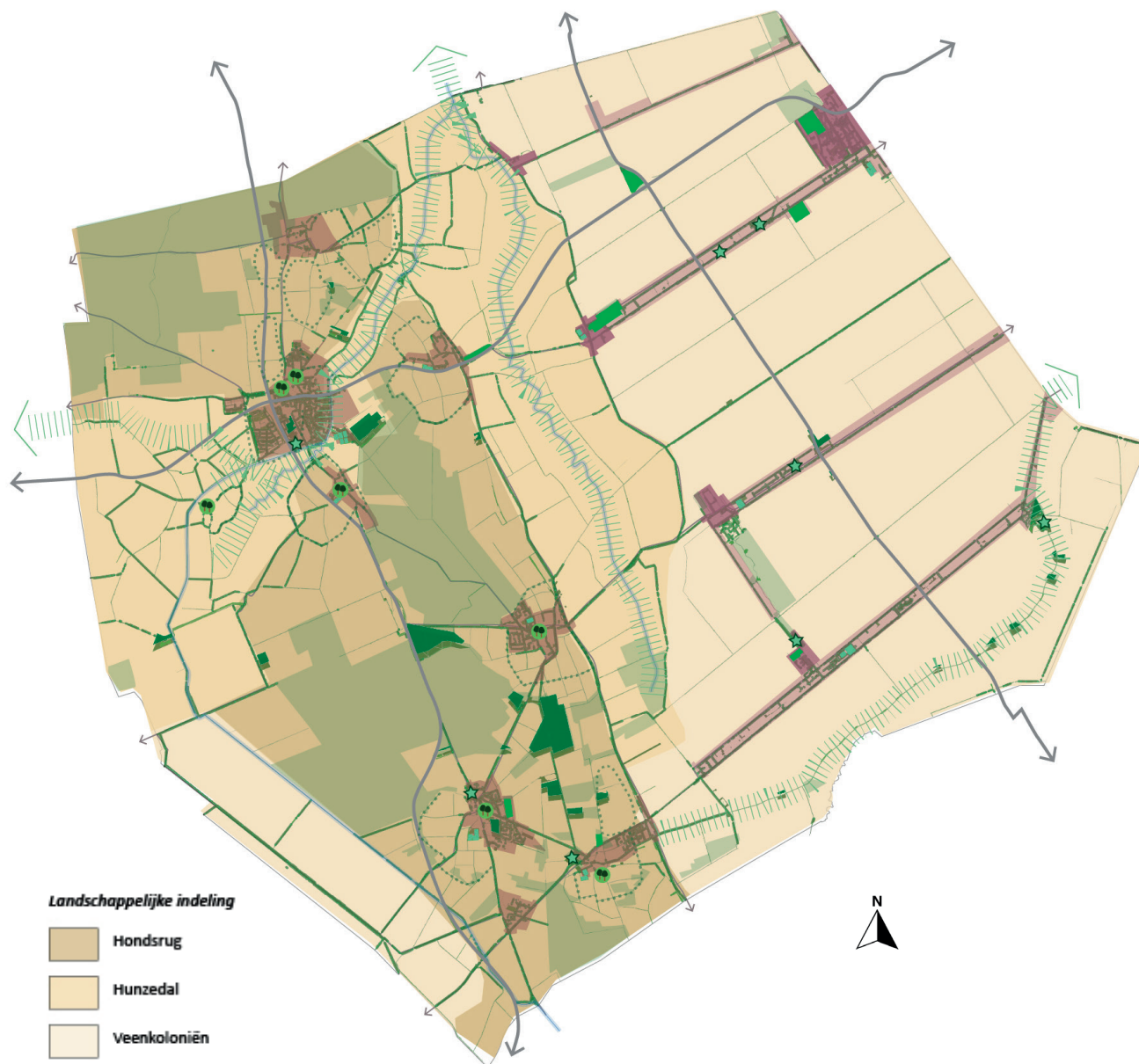
De kaart is opgebouwd in:

- **Punten** (=plekken) zoals brinken en begraafplaatsen.
- **Lijnen** (=structuren) zoals hoofdwegen, belangrijke waterwegen, historische kavelverdelingen, groen- en recreatieve verbindingen.
- **Vlakken** (=gebieden) zoals woonwijken, bedrijventerreinen, centra, buitengebied.

3.1 Structuurkaart met structuurgebieden

Er is een groenstructuurkaart voor de gehele gemeente Borger-Odoorn opgezet. De kaart is een geografische weergave van een gedefinieerd groen netwerk. Door de verschillende groenelementen te koppelen aan de plek, structuur of het gebied waar die in ligt, geven we meer betekenis aan groen. De drie landschapstypen, de Hondsrug, het Hunzedal en de Veenkoloniën, vormen de basis van de kaart. De grenzen hiervan zijn overgenomen uit de Omgevingsvisie.

VLAKKEN:

- Sportvelden
- Natuurparken
- Bosgebieden
in beheer van de gemeente
- Grote groengebieden
(deels) niet in beheer van de gemeente
- Dorpen heuvelrug
esdorpen Hondsrug
- Lindorpen
- Woonkernen lindorpen

LUNEN:

- Ecologische verbindingen
- Essen
randen
- Hoofdwegen
- Doorgaande lokale wegen
- Hoofdstructuur bomen
bomen
- Groene lijnstructuren
overig, maaiveld (bermen, oevers)
- Belangrijke waterlopen Hunzedal
Achterste Diep, Kanaal

PUNTEN:

- Begraafplaatsen
- Brinken

Figuur 8: Groenstructuurkaart

3.2 Beschrijving per structuurgebied

In dit hoofdstuk worden de verschillende legenda-eenheden op de structuurkaart verder uitgewerkt. We beschrijven een streefbeeld per gebied en leggen een verbinding met de waarden en opgaven uit de visie. Eerst worden er een aantal algemene eenheden uitgewerkt die door heel de gemeente aanwezig zijn. Daarna worden er per landschapstype plekspecifieke eenheden beschreven.

Door de sterke relatie tussen met name de Hondsrug en het Hunzedal kan het voorkomen dat er een aantal typering van de Hondsrug terugkomen (op kleinere schaal) in het Hunzedal. In de uitwerking van deze structuren kan hier meer nuance aan gegeven worden. Dit hoofdstuk richt zich op een korte beschrijving van de structuren, ondersteunend aan de kaart.

De volgende structuren worden kort toegelicht:

Algemeen

- ▶ Begraafplaatsen.
- ▶ Sportparken.
- ▶ Natuurparken.
- ▶ Accentplekken.

Hondsrug

- ▶ Esdorpen.
- ▶ Hoofdontsluitings-structuren.
- ▶ Essen.
- ▶ Bosgebieden.

Hunzedal

- ▶ Kleinschalige landschapselementen.
- ▶ Kleinschalige buurtschappen.

Veenkoloniën

- ▶ Lintdorpen – de kernen.
- ▶ Ontginningswegen (lintwegen).
- ▶ Open ontginningslandschap.

Algemeen

Begraafplaatsen

Het groen op begraafplaatsen speelt een belangrijke rol in het creëren van een rustige en respectvolle omgeving voor de overledenen en hun nabestaanden. Dit betekent dat er aandacht moet zijn voor een diversiteit aan planten en bomen die zorgen voor een serene en vredige sfeer en tevens refereren naar cultuurhistorische waarde. Daarnaast is het belangrijk dat het groen niet alleen mooi is om naar te kijken, maar ook functioneel. Het kan bijvoorbeeld dienen als schaduwplekken voor bezoekers, als habitat voor dieren en als buffer tegen geluid en wind. Op begraafplaatsen is op de eerste plaats de waarde identiteit en beleving van belang. Tegelijkertijd kan ook bijgedragen worden aan klimaatbestendigheid en biodiversiteit.

Sportparken

Op sportcomplexen is vaak een specifiek gebruik van de ruimte aanwezig. Zo worden velden intensief gebruikt en zijn er vaak zomen aanwezig met stevige maat. Hier liggen kansen om deze divers in te richten, wat bijdraagt aan biodiversiteit. Daarnaast zijn er verschillende schaduwrijke plekken aanwezig, waar men kan schuilen voor zon en regen. Op de eerste plaats staat het gebruik van de velden centraal, waar focus ligt op bewegen en meedoen (gezondheid en welzijn). De overige ruimten en zomen bieden kansen voor biodiversiteit en klimaatbestendigheid.

Natuurparken

De natuurparken zijn intensiever gebruikte groene gebieden rond kernen of in het buitengebied. Hoe deze zijn ingericht hangt sterk af van het onderliggende landschapstype. In ieder geval zijn deze uitnodigend voor verschillende doelgroepen om een ommetje te maken, te ontmoeten en/of natuur te beleven. Deze waardevolle gebieden dragen bij aan alle waarden. Zo is er zeer gevarieerd groen aanwezig dat bijdraagt aan biodiversiteit en de beleving van het onderliggende landschapstype. Er is ruimte om water te bergen, vast te houden of juist af te voeren, wat bijdraagt aan de biodiversiteit en een klimaatbestendige leefomgeving.

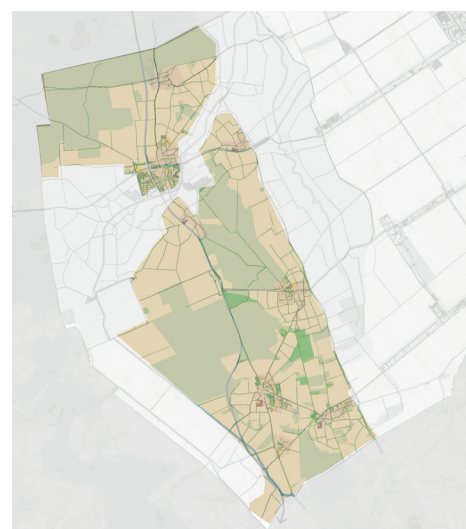
Accentplekken

Dit zijn representatieve punten met hoogwaardig groen, zoals bijvoorbeeld de brinken. De herkenbaarheid van de plek staat centraal. Daar hoort een hogere mate en intensiteit van inrichting en beheer bij. De focus ligt hier bij de waarden identiteit en beleving & gezondheid en welzijn in de vorm van ontmoeten en het stimuleren van bewegen. Welke plekken hieronder vallen werken we nog verder uit.

Hondsrug

Esdorpen

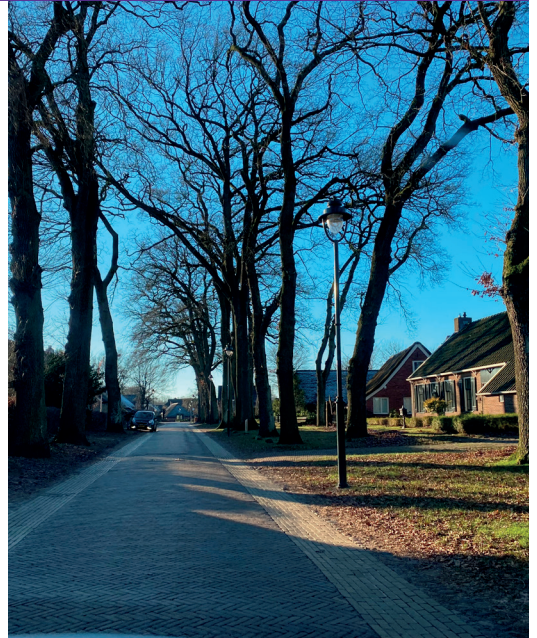
Esdorpen zijn ontstaan op de overgang van hoog naar laag in het zandgebied. Uitbreiding vond plaats vanuit belangrijke plekken (zoals de brinken), langs de hoofdontsluitingen (radialen). Deze worden in aparte legenda-eenheden geduid. In de grote kernen ontstond rond de centrale brink of plein een centrum en tussen de radialen vormden zich wijken met subinfrastructuur. Het groen in de esdorpen speelt een belangrijke rol in het creëren van een prettige leefomgeving voor bewoners, ondernemers en bezoekers. Groene gebieden vormen ontmoetingsplekken en verkoelen in de meer stenige woonomgeving. Daarnaast bieden bomen in woonstraten en langs frequent gebruikte wandel- en fietsroutes schaduw en groenbeleving. Dorpsranden hebben een sterke relatie met het omliggende landschap, en waar mogelijk wordt het landschap de kern ingetrokken. Binnen deze subelementen (dorpsranden, wijken, groene plekken, wandel- en fietsroutes) spelen op eigen wijze alle waarden een belangrijke rol.

Figuur 9: de Hondsrug in de gemeente Borger-Odoorn

Hoofdontsluiting-structuren

Zoals beschreven bij de esdorpen vormen de hoofdontsluitingstructuren de sterke lijnen vanuit de kern (vaak een brink of kerkplein) richting het omliggende landschap of zelfs naar de kern van het naastgelegen dorp. Langs deze verbindingswegen is vaak al een stevige, herkenbare laanstructuur aanwezig, die op de eerste plaats bijdraagt aan de identiteit en beleving. Ook bieden de dichte boomkronen schaduw en worden deze veelal gebruikt door recreatief, langzaam verkeer. Koppelkansen zijn er te maken met biodiversiteit, waarbij fragmentatie van de herkenbare laanstructuur vermeden dient te worden. Bij uitstek lenen deze herkenbare, doorgaande lijnen zich voor het versterken van de relatie tussen bebouwde kern en het omliggende landschap door de groene aankleding.

Essen

Gerelateerd aan de esdorpen, ontstonden ook essen. Deze open ruimtes vormden de gezamenlijke agrarische gronden waar door het cultuurdek (bijvoorbeeld eeuwenlange bemesting) een bolling is ontstaan. Op deze structuren vindt nog altijd vaak akkerbouw plaats en op plekken wordt nu veeteelt, bollenteelt en kweek van graszoden toegepast. Vroeger was de es omrand met een houtwal. Ook waren er enkele bosjes aanwezig en was de verkaveling fijnmazig. Op bepaalde plekken zijn deze groenelementen nog intact. De randen van de essen kunnen bestaan uit bloemrijke stroken of groensingels. In het kader van identiteit en beleving gaan we deze randen versterken. De essen liggen ook op de randen van hoog naar laag in een gevarieerd landschap van bossen, heidevelden en beekdalen. Deze natuurlijke elementen bieden volop mogelijkheden voor wandelen, fietsen en andere vormen van recreatie op de fietspaden en zandwegen, en dragen bij aan het behoud van de natuurlijke biodiversiteit.

Bosgebieden

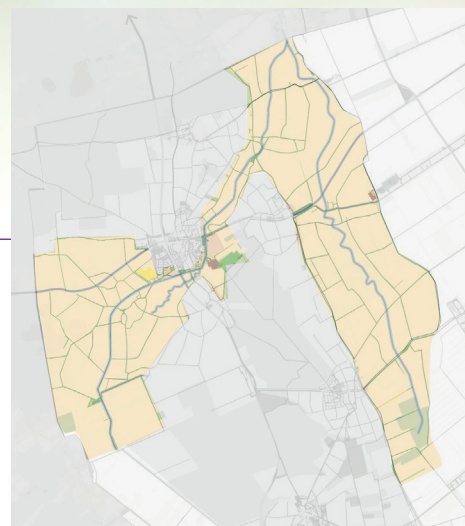
In de bosgebieden zijn verschillende soorten flora & fauna te vinden en alle ontwikkelingsstadia van bomen zijn zichtbaar. Regelmatig is er dood hout te zien wat bijdraagt aan de biodiversiteit. Af en toe is er een open plek die ruimte geeft aan de grafheuvels, dobben en hunebedden. Het bos in zijn geheel is klimaatrobuust ingericht en wordt ook op die manier beheerd. Daarnaast is dit structuurgebied uitermate geschikt voor recreatie in de vorm van fietsen en wandelen en draagt daarmee bij aan gezondheid en welzijn van onze bewoners.

Hunzedal

Kleinschalige landschapselementen

De kleinschalige landschapselementen in het Hunzedal maken de grenzen van het gebied zichtbaar en dragen daarmee bij aan identiteit en beleving. De houtwallen en singels staan dwars op de Hunze om de zichtlijnen te versterken en het beekdal open te houden. De beplanting benadrukt de verschillende identiteiten en aardkundige waarden van het Voorste en Achterste Diep. Verder volgen we de provincie in de ontwikkeling van het beekdal en het project om de hermeandering van de Hunze te bevorderen.

Figuur 10: het Hunzedal in de gemeente Borger-Odoorn

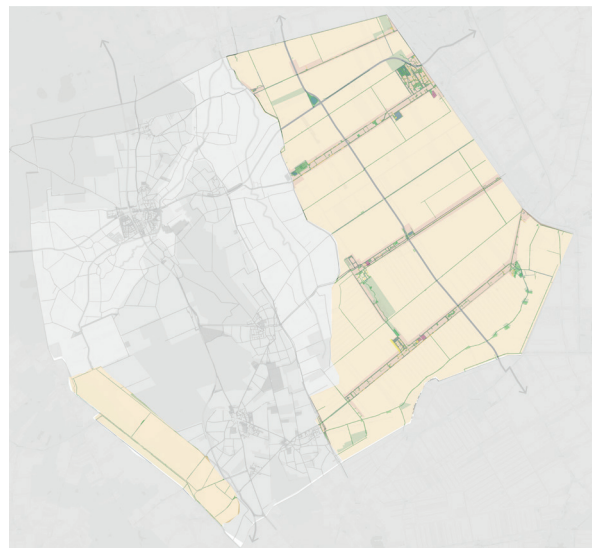
Kleinschalige buurtschappen

Omdat dit lagergelegen landschapstype van nature natter is zijn hier geen grotere woonkernen ontstaan. Op de iets hoger gelegen delen en aan de randen ontstonden een aantal woningen die samen nu een buurtschap vormen. Met name ten westen van Borger liggen ook in dit landschapstype een aantal essen met kleine 'woonkernen' gerelateerd aan deze essen. Deze zijn niet uitgegroeid tot echte dorpen maar hebben nog het formaat van een buurtschap. Vaak liggen de buurtschappen langs een ontsluitingsweg die ingekleed wordt met een laanstructuur. De erven hebben groene zomen en de natte gebieden zijn goed beleefbaar. Daar waar kruispunten ontstaan, staan boomgroepen die met dichte kronen plek bieden voor rustpunten. De buurtschappen op de randen van verschillende landschapstypen hebben een eigen identiteit die de overgang benadrukt. Daarnaast kan het groen in deze buurtschappen bijdragen aan het gezondheid en welzijn van de bewoners en de biodiversiteit in de gemeente.

Veenkoloniën

Lintdorpen – de kernen

De moerassige, natte veengebieden werden ontgonnen. Dat wil zeggen: er werden sloten gegraven die water afvoerden, het waterpeil werd omlaag gebracht en de venige deklaag werd afgegraven ten behoeve van turfwinning. Parallel aan de rechte sloten werden ontginningswegen aangelegd waarlangs woningen ontstonden. Op verschillende plekken ontstonden verdichtingen die zich uitbreidden tot hedendaagse woonkernen (ook wel lintdorpen). We gaan hier specifiek in op de kernen, waar woonwijken ontstaan zijn. De lintstructuren worden onder het volgende kopje beschreven. In deze woonwijken is vaak geen duidelijke hoofd- en sub-infrastructuur te herkennen, er is geen stevige hiërarchie. Als buurten zijn deze woongebieden richting het landschap ontstaan. Aan de randen en tussen deze verschillende uitbreidingen zijn groene gebieden aanwezig, al dan niet met stevige zomen. Ook zijn hier verschillende buurt-overstijgende voorzieningen (of clusters) ontstaan zoals een basisschool. Sommige kernen hebben daarnaast een groot groen gebied in de rand, ook wel natuurpark genoemd. De samenhang van al het aanwezige groen wordt versterkt, waardoor een stevige groen grid ontstaat waar ruimte is voor wandelen, fietsen en ontmoeten, maar ook voor biodiversiteit.

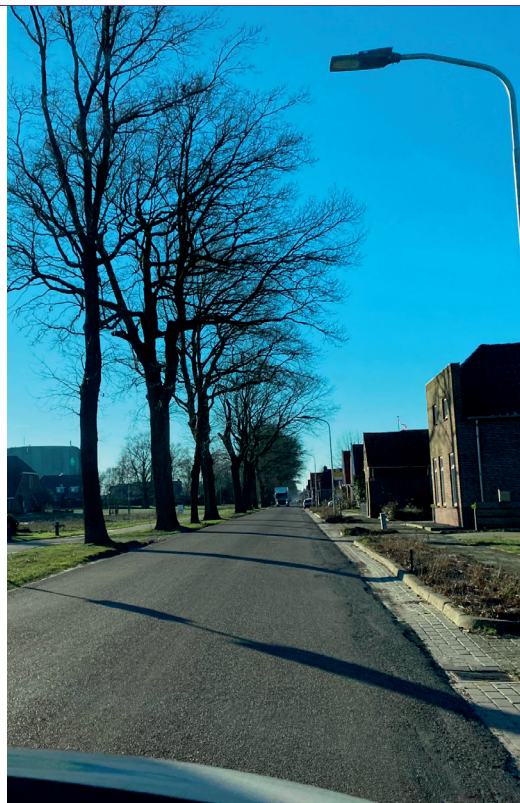
Figuur 11: de Veenkoloniën in de gemeente Borger-Odoorn

Ontginningswegen – de linten

De ontstaansgeschiedenis is nog goed beleefbaar in de lintstructuren. Deze linten worden gekarakteriseerd door lintbebouwing: bebouwing met afwisselend beeld en bouwjaar en een erf met een sterke voorzijde en oriëntatie richting de weg. De opbouw van twee wegen met daarbinnen een sterke verdichting en aan de buitenzijden grote (woon) boerderijen, is karakteristiek voor dit veenlandschap. Stevige laanstructuren benadrukken de doorgaande lintwegen. Hier is ruimte voor grote bomen die de continuïteit in ieder geval benadrukken. Onder deze bomen is ruimte voor bloemrijk grasland, wat bijdraagt aan biodiversiteit. Tussen de erven aan de buitenzijden liggen open ruimten met vergezichten, waar beleving van het achterliggende landschap typerend is. Langs de kavelranden en kleine watergangen, haaks op de ontginningswegen en hoofdwaterwegen is ruimte voor wat lage ruigte. Dit benadrukt de richting van het landschap en draagt bij aan de biodiversiteit, maar behoudt open vergezichten.

Open ontginningslandschap

Het open ontginningslandschap vormt de 'restruimte' binnen het stevige kader van lintwegen en lintdorpen. Ontginningswegen en watergangen vormen de richting van het landschap. In het open ontginningslandschap zijn deze lineaire structuren zichtbaar door kruidenrijke akkerranden, singels en lage oevervegetatie. Pluksgewijs is er struweel te vinden dat nauwkeurig is ingepast om de openheid en de sterke grid van het landschap niet te verstoren.

4. Kaders en randvoorwaarden

De voorgaande hoofdstukken beschreven de visie en ambities op het groen en de groenstructuur met de daarbij horende kansen voor de toekomst. In dit hoofdstuk komen de kaders en voorwaarden voor het uitvoeren en toepassen van de Groenvisie naar voren. Aan bod komen samenwerking, organisatie, communicatie, participatie en educatie. Daarna wordt het vervolg om de visie en structuur verder uit te werken en te implementeren beschreven.

4.1 Samenwerking en organisatie

Het groen is de verantwoordelijkheid van een grote groep mensen, in de buitendienst en op het gemeentehuis. Het implementeren van de visie en structuur vraagt om draagvlak binnen de gemeentelijke (groene) organisatie en om samenwerking tussen verschillende afdelingen die zorgen voor het beleid en de uitvoering. Daarnaast is ook voldoende budget voor het implementeren van de opgaven en uitgangspunten een belangrijke randvoorwaarde binnen de organisatie.

**SAMENWERKING
& ORGANISATIE**

Groen staat niet op zichzelf en is nauw verbonden met een groot aantal andere domeinen in de openbare ruimte, zoals wonen, mobiliteit en klimaat. Meer groen draagt bij aan de toekomstbestendigheid van de openbare ruimte. Zo trekt een groenere inrichting bijvoorbeeld een minder grote wissel op de benodigde capaciteit van de hemelwaterafvoer. Bij de ontwikkeling van woonlocaties en bedrijventerreinen moet zowel het belang van groen als ook het belang van wonen en andere functies worden meegenomen. Het gezamenlijk oppakken van programma's, plannings en de uitvoering van maatregelen zorgt voor verbinding. Daarnaast is ook integrale afstemming van projecten en uitvoeringsprogramma's van groot belang. Hierdoor kan groen als integraal onderdeel van de ontwikkeling van de gemeente geborgd worden. Een belangrijke randvoorwaarde is het goed inrichten en volgen van de belangrijkste werkprocessen die aan de interne samenwerking ten grondslag liggen en deze verder te stroomlijnen. Een onderdeel is het jaarlijks evalueren van de voortgang en resultaten van de Groenvisie en bijbehorende werkprocessen. Daarnaast geldt het inzetten van de benodigde capaciteit op het juiste moment ook als een belangrijke randvoorwaarde. Onderzoek en voorbereiding kan voor een deel binnen de huidige organisatie worden gedaan. Tot slot is het van belang dat diegenen die het beheer en onderhoud aansturen en uitvoeren kennis hebben van natuurlijk groenbeheer en deze kennis in de praktijk brengen.

Participatie

Participatie betekent letterlijk meedoen. Participatie zien we als leidend principe, als randvoorwaarde, om te werken aan de waarden van deze Groenvisie. We willen dat bewoners, organisaties en bedrijven de mogelijkheid hebben en zich uitgenodigd voelen om invloed uit te oefenen op hun leefomgeving. Dit doen we binnen de kaders van de participatievisie (Bijlage 1). Het groen is van en voor iedereen die woont en leeft in onze gemeente. In Borger-Odoorn zijn er al veel bewoners die meedoen en zelf de handen uit de mouwen steken via Landschapsbeheer Drenthe en andere groepen. Groen is uitermate geschikt om aan de slag te gaan in de eigen leefomgeving, maar vereist wel continue inzet. Naast het meedoen zijn meebeslissen, meedenken en meeweten ook vormen van participatie in onze gemeente. Het doel van participatie is het realiseren van bewustwording, betrokkenheid en verantwoordelijkheid van burgers bij hun groene leefomgeving.

Voor de participatie en samenwerking in de komende jaren hebben we de volgende ambities:

- ▶ Meer gebruik maken van en ruimte geven voor initiatief in het groen (participatie).
- ▶ Bewoners betrekken bij planvorming voor een solide basis (participatie).
- ▶ Beter zicht op de verschillende belangen en verwachtingen in de samenleving (participatie).
- ▶ Bewoners zijn goed geïnformeerd over wat er gebeurt in de gemeente op het gebied van groen en waarom (communicatie).
- ▶ Bewoners zijn zich meer bewust van het belang van het groen in de leefomgeving (educatie).

Deze ambities vragen om nadrukkelijke borging in het proces bij de voorbereiding en realisatie van projecten, het faciliteren van initiatieven en in wijkparticipatie. Dit vraagt om een uitwerking en implementatie in bestaande processen en optimalisatie van (digitale) communicatiemiddelen. Vanuit de samenleving en onze dorpen komen ideeën en initiatieven waarbij de gemeente een ondersteunende en begeleidende rol heeft. Ons uitgangspunt voor initiatieven in het groen is ja mits in plaats van nee tenzij. Zo kan de gemeente waar mogelijk bijspringen met kennis, vrijwilligers of geld. Right to challenge geeft bewoners daarnaast 'het recht om uit te dagen'. Bewoners kunnen taken van de gemeente overnemen, wanneer zij denken dat hun bijdrage iets extra's kan opleveren. Bewoners krijgen hiermee daadwerkelijk de kans om hun ideeën uit te voeren. Zo kunnen zij bijvoorbeeld een deel van het openbaar groen van de gemeente overnemen. Om dit mogelijk te maken moeten wel duidelijke voorwaarden worden gesteld en goede afspraken gemaakt.

Belangrijk is dat het duidelijk is waar bewoners met nieuwe én bestaande ideeën terecht kunnen. De gebiedscoördinatoren zijn hiervoor een vast en laagdrempelig aanspreekpunt. Nu al zijn er verschillende groepen die zich bezighouden met het onderhouden van speelplekken en beheer en inrichting van andere openbare plekken ten behoeve van de biodiversiteit. Groepen kunnen zich aansluiten bij het bewoners/vrijwilligersnetwerk Borger-Odoorn. Deze groepen kunnen nu al gebruik maken van plant- en zaaigoed dat jaarlijks beschikbaar wordt gesteld via LandschapsBeheer Drenthe (LBD). Dit zijn inheemse soorten die passen bij de historie van het gebied wat weer bijdraagt aan de waarden van deze Groenvisie.

Communicatie

Voor bewustwording, betrokkenheid en goed geïnformeerde bewoners is communicatie van groot belang. Door onze communicatie goed te laten aansluiten op deze visie en de houding en mening van bewoners, vergroten we de kans op het goed realiseren van de doelen. Het is belangrijk dat alle interne en externe partijen goed op de hoogte zijn van deze Groenvisie. Denk dan aan groenbeheerders, ontwerpers en beleidsmakers. Door allemaal dezelfde visie te kennen en te steunen krijgt het ook extern meer draagvlak.

Onze bewoners zijn erg betrokken bij hun omgeving. 42 Procent van de respondenten uit de enquête van 2022, die ging over het groen in hun omgeving, zegt dat groen een belangrijke reden is om in onze gemeente te wonen. Dit past ook in een tijdsbeeld waar bewoners steeds meer het belang inzien van hun leefomgeving.

Bewoners lieten weten gepast en goed geïnformeerd te willen worden. Op het moment dat er een project of een aanpassing plaatsvindt dan communiceren we dat op een manier waardoor het doel van het project meer kans van slagen heeft. Dat kan per project verschillen, bijvoorbeeld bij vervanging van groen of veranderingen in het beheer is de trede meeweten van toepassing.

Als het gaat om volledige herinrichting is er juist vaker sprake van de trede meedenken. Door de dilemma's en keuzes te schetsen en/of bewoners te laten meedenken ontstaat meer draagvlak. Het informeren en betrekken van bewoners bij wat er gebeurt met het groen in de wijk zal leiden tot meer begrip en tevredenheid over de inrichting en het onderhoud van het groen. In de toekomst gaan we communiceren op basis van lopende projecten en specifieke onderwerpen. Bewoners informeren we op passende manieren op een prettige en begrijpelijke manier (B1-taalniveau).

In het kader van klimaatadaptatie en hittestress gebeurt al veel op het gebied communicatie. Voor het planten van bomen en gemengde heggen is er bijvoorbeeld een website voor bewoners gemaakt <http://laatunietverrassen.nl/tips/>. Ook zijn er allerlei subsidieregelingen. Wij kunnen met de uitwerking van de Groenvisie bij deze boodschap en communicatiemiddelen aansluiten en elkaar versterken. Hierbij benutten we ook ons lidmaatschap van de Stichting Steenbreek.

Educatie

Daarnaast zorgen we als gemeente voor meer bewustzijn over de invloed die bewoners kunnen hebben op de biodiversiteit en klimaatbestendigheid in hun leefomgeving. Door educatie willen we deze bewustwording vergroten. Het verbeteren van de kwaliteit van groen komt ook op de schouders van onze bewoners en agrariërs terecht. Bewoners dragen met hun tuinen bij aan de biodiversiteit, het klimaat en de leefbaarheid in de gemeente. Samen met bewoners kunnen we 'versteende' tuinen vergroenen en de aanleg van geveltuinen stimuleren. Ook het afkoppelen van regenwater door het direct in het groen te laten infiltreren kan veel opleveren. In de akker-randen en bermen liggen mogelijkheden om ecologische verbindingen en wateropvang te creëren in samenwerking met onze agrarische ondernemers. Het is daarbij belangrijk om de juiste boodschap en de waarde van groen benadrukken. Dat betekent dat we mensen moeten meenemen in (het doel van) de maatregelen, dat we communiceren over de waarde van groen en deze boodschap ook overbrengen op bijvoorbeeld betrokkenen in het groen en op scholen.

4.2 Vervolg

Deze visie en Groenstructuur vormen samen de kaders voor de inrichting en het beheer van het groen in onze gemeente. De raad stelt deze kaders vast en hierna volgt de tactische en operationele vertaling in beheerplannen en maatregelpakketten. De beheerplannen zijn een uitwerking van de Groenvisie en daarmee specifiek en praktischer per type groen en kern.

Deze visie schetst op een abstract niveau de opgaven en uitgangspunten. Om deze uitvoerbaar te maken is het van belang ze verder uit te werken en ook de financiële consequenties in beeld te brengen. Voor de beheerplannen en maatregelpakketten is daarom ook het IBOR een belangrijk kader. Dit plan kijkt integraal naar de openbare ruimte, hierdoor worden integrale budgetten en koppelkansen met andere beheerdisciplines inzichtelijk.

Om deze Groenvisie succesvol te implementeren en uit te voeren zijn samenwerking en een goede organisatie essentieel. Denk als het gaat om samenwerking aan goede communicatie en educatie over de waarde van groen en de werkzaamheden die daarbij horen. Ook duidelijke afspraken over de mogelijkheden van participatie zijn belangrijk. Niet alleen de samenwerking met bewoners en ondernemers is van belang, het gaat ook om hoe de gemeente intern georganiseerd is. Samen vormen 'Samenwerking en organisatie' de randvoorwaarden voor deze Groenvisie.

Onderdeel van het vervolg van deze Groenvisie is het opstellen van beheerplannen, daaropvolgend maatregelpakketten en het opstellen van heldere voorwaarden voor initiatieven vanuit onze bewoners. Onderdeel hiervan kan ook zijn het actualiseren van het IBOR om groen, en andere beheerdisciplines, integraal op te kunnen pakken. Daarnaast is het van belang om de consequenties op de samenwerking en organisatie in beeld te brengen.

Bijlage 1: Aanleiding en totstandkoming

Aanleiding

Er komen steeds meer maatschappelijke opgaven naar boven die invloed hebben op het groen of waaraan groen juist kan bijdragen. Het gaat bijvoorbeeld om het vergroenen van de openbare ruimte, meer bewegen in het groen of het zichtbaar maken van de historie in het groen. De afgelopen jaren heeft, ook landelijk, een transitie plaatsgevonden waarbij we op een andere manier naar groen zijn gaan kijken. Deze veranderende wereld vraagt om een andere kijk en aanpak gericht op de verschillende waarden van groen. Op dit moment sturen we voor de inrichting en het beheer van het groen nog voornamelijk op de beeldsystematiek. Onze werkpakketten zijn zo ingericht dat ze bijdragen aan de kwaliteit van het beeld van het groen. De andere kijk op het groen en de maatschappelijke opgaven zijn de aanleiding geweest voor het opstellen van deze Groenvisie

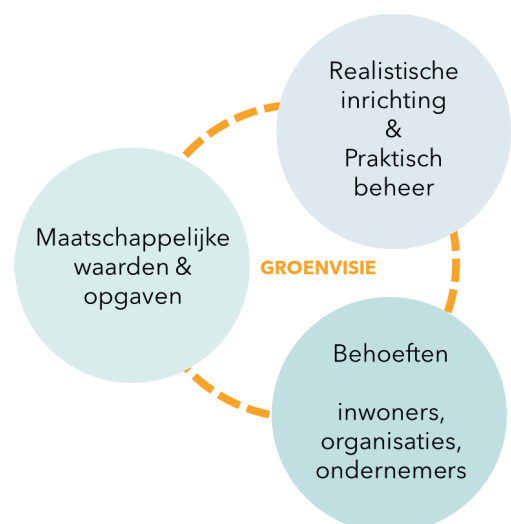
Met deze Groenvisie gaan we als gemeente ook waardegestuurd beheren en inrichten. In de toekomst sturen we eerst op de waarden van het groen: hoe kan groen bijdragen aan het verbeteren van de leefomgeving en plek bieden aan maatschappelijke thema's als klimaatverandering? Werken op beeldkwaliteit, zoals we nu doen, kan daar een onderdeel van zijn, maar dekt niet de hele lading.

Sturen op waarden

Om door middel van groen bij te dragen aan verbetering van de leefomgeving en plek te bieden aan die maatschappelijke thema's, werken we in deze Groenvisie met waarden. Groen wordt niet alleen meer uitgedrukt in 'onderhouden op A-, B- of C-kwaliteit', omdat dit alleen beschrijft hoe het groen eruit dient te zien. Juist de bijdrage aan het verbeteren van onze leefomgeving, wordt gekoppeld aan waarden. Hoe kan groen bijdragen aan een klimaatbestendige leefomgeving? En hoe zorgen we door middel van groen dat zoveel mogelijk mensen mee kunnen blijven doen in onze maatschappij? Dit betekent dat we met deze visie richting geven aan hoe we groen vorm kunnen geven, inrichten en onderhouden en daarin afwegingen maken op basis van de waarden waar groen aan bijdraagt.

Scope

Met dit doel voor ogen beschrijft deze visie de groene kaders voor de komende tien jaar. Voorbeelden van dit groen zijn bomenlanen, graslanden, bosschages en plantsoenen in de openbare ruimte. Privaat groen, zoals tuinen van bewoners en grote delen van het buitengebied zijn niet in eigendom van de gemeente. In de Groenvisie staan hiervoor ook ambities. Daarbij zoeken we altijd naar samenwerking om die ambities te bereiken. Op visieniveau worden de waarden in beeld gebracht en meer definitie aan groen gegeven. Dit document vormt het parapluplan en is vooral kaderstellend. Deze visie geeft richting aan verdere uitwerking (bijvoorbeeld in gebiedsuitwerking, uitvoerings- en/of beheerplannen). De groenstructuur en visie dienen tegelijkertijd als kader voor ruimtelijke ontwikkelingen en initiatieven, en bieden kader en uitgangspunten vanuit groen in integrale afwegingen.

Focus en vertrekpunt

Zoals hierboven beschreven staan de maatschappelijke waarden en opgaven centraal in deze visie. Bij de groenstructuur gaan we vooral uit van de aanwezige kwaliteiten. Daarnaast kijken we naar de aanwezige kansen om het groen in te zetten voor de waarden die we nastreven. Om bij de Borger-Odoornse realiteit te blijven gaat de Groenvisie uit van realistische inrichting en praktisch beheer. Met de Groenvisie spelen we in op behoefte van onze bewoners, ondernemers en organisaties. We betrekken hen ook bij de uitvoering van de visie.

Totstandkoming visie

Om tot een breed gedragen en goed onderbouwd plan te komen is de Groenvisie gebaseerd op de volgende analyses en informatiewinning:

- ▶ Beeldvorming, bestaand uit een interne sessie en veldbezoek
- ▶ Bureauanalyse van de gerelateerde beleidsstukken op lokaal, regionaal en provinciaal niveau
- ▶ Ruimtelijke analyse van de verschillende landschapstypen met hun karakteristieken
- ▶ Bewonerspeilingen en overige participatie

In het proces werd op verschillende momenten input geleverd voor de visie. Zo ontving de gemeente waardevolle informatie om de visie op te baseren. Tegelijkertijd kwamen er ook kansen voor samenwerking naar voren. Betrokken organisaties zijn gemeente Emmen, Provincie Drenthe, LTO, Agrarische Natuurvereniging Drenthe, Landschapsbeheer Drenthe, IVN Borger-Odoorn Waterschap Hunze en Aa's en Staatsbosbeheer.

Bewoners en stakeholders zijn op verschillende manieren betrokken bij het proces:

- ▶ Via een uitgebreide vragenlijst gericht op onze bewoners. Veel bewoners hebben de vragenlijst digitaal ingevuld. Daarnaast is het groenteam verschillende dorpen afgegaan om mensen te bevragen. De vragenlijst heeft ook bij de receptie van het gemeentehuis gelegen. In totaal hebben 273 bewoners de vragenlijst ingevuld.
- ▶ Via een digitale vragenlijst en fysieke bijeenkomsten gericht op de andere stakeholders is input verzameld voor de visie.
- ▶ Via een samenwerkdag en interviews met de gemeentelijke uitvoeringsdienst BORG. Tijdens deze momenten heeft De BORG verschillende ideeën ingebracht.
- ▶ Via meerdere samenwerkdagen met ambtenaren van verschillende vakgebieden. Tijdens deze dagen zijn onze ambities afgestemd met de verschillende vakgebieden.

Opzet van de gemeente

Deze gemeente ligt in het oosten van de provincie Drenthe. Borger-Odoorn is een plattelands-gemeente met veel verschillende kernen. De hoofdkern van de gemeente, met (sub)regionale functies is Borger. Daarnaast zijn er verschillende hoofdkernen die (boven)lokale functies vervullen zoals Valthermond, Nieuw-Buinen en Odoorn. Verder zijn er ook kleine kernen, waar Ees er één van is. De gemeente telt ongeveer 26.000 bewoners en heeft een oppervlakte van bijna 28.000 hectare, waarvan ruim 300 hectare water is. Het grootste deel is buitengebied met negen kleine kernen, zoals Exloërveen.

In de gemeente Borger-Odoorn kan je buitengewoon wonen en leven en is men trots op de rust, de ruimte en de schoonheid van het buitengebied en de dorpen. De groene leefomgeving is typerend voor onze gemeente met het eigen karakter en de uitstraling van de drie landschappen: de Veenkoloniën, de Hondsrug en het Hunzedal. Deze landschappen hebben alle drie hun eigen geschiedenis en waarde en vormen de kapstok voor de ontwikkelingen in het groen de komende jaren.

Bijlage 2: Beknopte analyse kaders

In dit hoofdstuk wordt een uiteenzetting van het beleid gegeven. Op hoofdlijnen worden de belangrijkste punten hieronder weergegeven. De stukken hebben als input gediend voor de Groenvisie. Er is daarnaast in het voortraject ook een bewonerspeiling gedaan omtrent groenbeleving binnen de gemeente. De bevinden zijn hieronder opgesomd.

Omgevingsvisies

De Omgevingsvisie Drenthe heeft een duidelijk missie en visie. De missie is 'Het waarderen van de Drentse kernkwaliteiten en het ontwikkelen van een bruisend Drenthe, passend bij deze kernkwaliteiten'. De kernkwaliteiten die hier bedoeld worden geven richting aan deze Groenvisie, het gaat bijvoorbeeld om landschap, cultuurhistorische waarden en natuur. De bijbehorende visie schept duidelijke kaders: 'Ontwikkeling van robuuste systemen mét ruimtelijke kwaliteit'.

Deze missie en visie zijn verder uitgewerkt in de **omgevingsvisie van de gemeente Borger-Odoorn**. Deze visie is gestoeld op vijf ambities die op hun beurt weer richting geven aan deze Groenvisie:

- ▶ Behoud het goud: Ons landschap met al haar waarden, onze groenstructuren die doorlopen tot in de kernen en onze (cultuur)historie zijn ons robuuste goud. We stellen deze kwaliteiten voorop (behouden, benutten en versterken) bij nieuwe ontwikkelingen.
- ▶ Buitengewoon wonen en leven: Een passende woningvoorraad om jong te zijn en oud te kunnen worden. Leven in een schone, gezonde en veilige leefomgeving. Noaberschap, samenwerking en bereikbaarheid zijn cruciaal. Niet alles hoeft overal maar samen hebben en kunnen we veel.
- ▶ Vitaal landelijk gebied: In het landelijk gebied zoeken we samen met onze partners naar een toekomstbestendige invulling met ruimte om te boeren, ruimte om te recreëren en ruimte voor natuur, klimaatadaptatie, biodiversiteit en duurzaam ondernemen.
- ▶ Duurzaam in alles: De volgende stap in energietransitie zetten we samen waarbij de infrastructuur ingericht is op maatwerk. We werken onze strategie voor klimaatadaptatie en warmte uit.
- ▶ Uitnodigend ondernemend: Ruimte voor ondernemers die passen bij onze aard en schaal. Duurzaam en toekomstgericht.

Met deze Groenvisie sluiten we ook aan op de gebiedsindeling van de omgevingsvisie, gebaseerd op Het grootse Veen, Hart van het Hunzedal en De oorspronkelijke Hondsrug. De Waardenkaart en gebiedskompassen uit de omgevingsvisie zijn als input gebruikt voor de groenstructuur.

Coalitieakkoord & Bestuursprogramma

Het motto van het college is 'Samen denken & samen doen'. Het **coalitieakkoord** legt de nadruk wat betreft groen op het karakter en de uitstraling van de leefomgeving in de gemeente. Verder wordt er ingezet op verkeersveiligheid en het onderhoud van de fiets- en wandelpaden. Ook is het doel bewoners te betrekken bij de leefomgeving, onder andere bij het beheer van de eigen leefomgeving. 'Want zij weten als geen ander wat bijdraagt aan het verbeteren van hun leefomgeving en woongeluk'.

Ook in het **bestuursprogramma** komt terug dat het cruciaal is dat mensen kunnen meepraten over wat er gebeurt in hun omgeving. Dit gaat twee kanten op, de gemeente neemt bewoners mee in de beleidsvorming én bewoners kunnen zelf initiatief nemen.

Daarnaast wil men meer kennis verspreiden over de stand van zaken van de natuur in Borger-Odoorn. Er wordt specifiek genoemd dat de gemeente in de Groenvisie meer samenhang wil aanbrengen tussen onderwerpen als klimaat en biodiversiteit. Daarnaast wil men uitdrukkelijk de verbinding leggen naar de uitvoering. Wat betreft klimaatadaptatie wordt de belangrijke rol van de gemeente hierin genoemd, maar ook dat het van ons allemaal iets vraagt.

Koepeldocumenten

De *Landschapsvisie Hunzedal* geeft een heldere visie op de ontwikkeling van het Hunzedal. Er wordt vooral ingezet op het hermeanderen van de beek en de herkenbaarheid van het dal. Onderdeel van deze visie zijn concrete inrichtingsprincipes voor dit gebied die meegenomen zijn in deze visie.

In de *Ontwikkelkaders voor groenblauwe dooradering in Veenkoloniën* gaat het over lineaire landschapselementen in en aangrenzend aan agrarisch gebied. De inzet is versterking van de natuurinclusiviteit en ecologische verbindingen.

Vanuit het *Bosbeheerplan 2020-2038* wordt gestreefd naar het duurzaam instandhouden van bos- en landschapselementen en hun ontwikkeling met betrekking tot natuurwaarden, recreatieve waarden, cultuurhistorische waarden en klimaatmitigerende waarden.

De *Duurzaamheidsagenda* van Borger-Odoorn geeft heldere kaders voor het versterken van de biodiversiteit en het vergroten van de weerbaarheid en veerkracht van de fysieke leefomgeving.

Ook in de *Woonzorgvisie* wordt ingegaan op het belang van de leefomgeving. De gezonde leefomgeving nodigt uit tot bewegen, ondersteunt prettig wonen en stimuleert ontmoeten.

Naast deze overkoepelende documenten zijn er ook *Relevante beleidsdocumenten*. Eén daarvan is het *Jaarplan Streekbeheer Borger-Odoorn 2024*. Het plan bestaat uit een groot aantal activiteiten met als doel Streekbeheer in de gemeente te versterken en waar mogelijk uit te breiden. Het ondersteunen van en investeren in een bewoners- en vrijwilligersnetwerk is de basis van het jaarplan samen met het structureel beheren van een groot aantal natuurterreinen en landschapselementen.

Bewonerspeiling

De gemeente Borger-Odoorn stelt vier verschillende groenplannen op: een Groenvisie, bomenbeleidsplan, bermbeheerplan en een beheersplan invasieve exoten. Om de samenleving te betrekken bij deze plannen is een participatietraject in gang gezet. De aanpak hiervoor is geformuleerd in een participatieplan. Tijdens dit participatieproces is ingezet op de participatieniveaus *meedenken en meedoen*.

Bewoners van de gemeente komen elke dag in aanraking met het groen in hun woonomgeving. Zij kennen hun omgeving als beste, en zijn daarom heel waardevol bij het bepalen van de toekomstvisie. Met behulp van een vragenlijst zijn bewoners en andere belanghebbenden uitgenodigd om hun mening te geven en mee te denken over het groen. In totaal hebben 223 deelnemers de vragenlijst online ingevuld. 50 deelnemers hebben de vragenlijst op papier ingevuld.

Open vragen

- ▶ Er zijn een aantal ideeën over groen gegeven:
 - Respondenten zijn positief over de bermen.
 - Klimaatadaptatie wordt veel genoemd.
 - Respondenten willen graag betere communicatie.
- ▶ Tips over de gemeente over groen:
 - Laat de natuur zijn gang gaan.
 - Ga in gesprek met burgers.
 - Pleeg meer onderhoud.
- ▶ De mensen die ontevreden zijn zeggen:
 - Het onderhoud kan beter worden uitgevoerd.
 - Er mag meer biodiversiteit zijn in de bermen.
 - Er mag minder snel gekapt worden.

Gesloten vragen

Gemiddeld vinden mensen...

- ▶ Dat er genoeg plekken zijn om te spelen, te rusten en om elkaar te ontmoeten.
- ▶ Dat er genoeg groen is in de omgeving van hun huis.
- ▶ Dat ze liever minder bomen hebben met meer ruimte om te groeien.
- ▶ Dat groen een belangrijke reden is om te willen wonen in Borger-Odoorn.
- ▶ Dat zonnepanelen minder belangrijk zijn dan bomen.

Bewoners zijn meer verdeeld over

- ▶ Dat het groen er wat minder strak uit mag zien als dat zorgt voor betere natuur in de dorpen.
- ▶ Dat ze overlast ervaren van bomen.
- ▶ De tevredenheid met het openbaar groen in de gemeente.

Ruimtelijke analyse

- ▶ Ecologische verbindingzones door de hele gemeente heen en overstijgend in acht nemen.
- ▶ Er ligt al zo veel specifiek, zoals beplantingslijsten – laat ze daar gebruik van maken en dat samen ook uitvoeren.

Hondsrug

- ▶ Veel begeleidende groenelementen bubeko – onderscheid maken tussen bossen, heide, grasland en entrees, lanen, dorpsommetjes, recreatieve routes, ecologische verbindingen en klimaat.
- ▶ Gemeentelijk groen bibeko zijn vooral de essen – vooral randen benadrukken met bosschages en houtwallen.
- ▶ Binnen de kernen kijken naar de functie van het groen (waarde).
- ▶ Kansen voor oplossen faunaknelpunten en versterken ecologische verbindingen.
- ▶ Cultuurhistorie zichtbaar maken – open plekken in gevarieerde bossen.
- ▶ Grenzen van heidegebieden, verder juist open.

Hunzedal

- ▶ Gemeente heeft vooral langgerekte arealen.
- ▶ Focus op groene elementen haaks op de beek (houtwallen, singels, hagen) en de grenzen met het veen en de Hondsrug (lanen) – die zijn in het gemeentegroen nog niet overal zichtbaar.
- ▶ Elementen die niet haaks zijn dus open houden en laten aansluiten bij functie, bijv. els en wilg langs de Hunze.

-
- ▶ Het voorste diep (de westelijke aftakking) – juist kleinschalig cultuurlandschap – is nu niet herkenbaar in het groen.
 - ▶ Aansluiten bij de gradiënten met kwel, moeras, vochtig hooiland, natte landschappen en kruiden en faunairijk grasland (niet gemeente).

Veenkoloniën

- ▶ Hier zitten de laanstructuren al duidelijk in het gemeentelijk groen.
- ▶ Gemeentelijk groen vooral in de lintbebouwing – besloten sfeer.
- ▶ Verder vooral grasland, akkers en heide (niet gemeente).
- ▶ Open landschap versterken – ecologische bermen met pluksgewijs struweel en lanen met zichtlijnen.

Participatievisie

Participatie gaat over gemeentelijke plannen waarvan het belangrijk is dat bewoners ervan weten. Waarbij we willen weten wat zij ervan vinden, hun hulp nodig hebben of ze een beslissing mogen nemen. Maar de rollen zijn ook steeds vaker omgedraaid. In de gemeente Borger-Odoorn vindt participatie plaats op vier verschillende niveaus, volgens de Visie op Participatie. Aan deze niveaus hangen ook verschillende rollen van de samenleving en de gemeente vast. Voor de rol van de gemeente zijn een aantal bouwstenen geformuleerd:

- ▶ *We stellen aan het begin van een participatietraject vast welk participatieniveau aan de orde is, en hoeveel speelruimte en verantwoordelijkheid de betrokkenen hebben.*
- ▶ *Afhankelijk van de speelruimte voor participatie maken we de wederzijdse verwachtingen zo duidelijk mogelijk inzichtelijk, inclusief eventuele beperkingen die daarbij horen.*
- ▶ *We vullen participatie in op een manier die beter aansluit bij de voorkeuren en kenmerken van onze bewoners, door naast onze praktijkervaring gebruik te maken van beschikbare data.*
- ▶ *Op basis van het participatieniveau en de kenmerken en voorkeuren van betrokkenen uit de samenleving gaan we eerder en gericht communiceren, om de juiste mensen bij het juiste thema te betrekken.*
- ▶ *Voorafgaand aan een participatieproces maken we duidelijke afspraken over de rolverdeling tussen de verschillende betrokkenen.*
- ▶ *We maken een duidelijk onderscheid tussen de kwaliteit van het doorlopen proces en het verkregen draagvlak.*
- ▶ *We geven de ambtelijke organisatie ruimte en hulp om onze veranderende rol in de praktijk goed in te vullen door te doen.*
- ▶ *We spelen in op de kansen die de Omgevingswet biedt om participatie bij initiatieven in de fysieke leefomgeving te verbeteren.*

Participatieniveau	Rol samenleving	Rol gemeente
Meebeslissen	Is (deels) verantwoordelijk voor beslissingen of initiatieven.	Laat initiatieven of beslissingen (deels) over aan samenleving. Stimuleert vooral, stuurt waar noodzakelijk.
Meedoen	Werkt als samenwerkingspartner intensief mee aan plannen.	Ziet samenleving als partner in planvorming en laat resultaat van participatie zwaar meewegen in besluitvorming.
Meedenken	Denkt mee over oplossingen en ideeën voor planvorming. Dat kan in de vorm van beginspraak (in een vroeg stadium co-creëren) of eindspraak (in een later stadium meebesnoeden/consuleren).	Haalt actief meningen op in samenleving en houdt hier rekening mee in planvorming en besluitvorming. Bij beginspraak is die invloed nadrukkelijker dan bij eindspraak.
Meeweten	Wordt geïnformeerd.	Verstrekt informatie op een open en proactieve manier.

Internationale kaders

De Gemeente Borger-Odoorn is Cittaslow gecertificeerd. Cittaslow is het internationale keurmerk voor gemeenten die op het gebied van leefomgeving, landschap, streekproducten, gastvrijheid, milieu, infrastructuur, cultuurhistorie en behoud van identiteit tot de top behoren.

De gemeente Borger-Odoorn voldoet aan de voorwaarden van dit keurmerk en draagt dit met trots uit. De organisatie hecht hier grote waarde aan en handelt altijd vanuit dit gedachtegoed.

In 2015 zijn de Duurzame Ontwikkelingsdoelen (Sustainable Development Goals) vastgesteld in samenspraak met burgers en organisaties over de hele wereld. Het gaat om 17 doelen om van de wereld in 2030 een betere plek te maken. Met deze Groenvisie dragen we bij aan verschillende waarden van het groen die in verbinding staan met een aantal van deze doelen:

Bijlage 3: Ecologisch beheer

Bij ecologisch groenbeheer staat diversiteit aan verschillende plantensoorten centraal. Deze plantsoorten zijn tegelijkertijd ook de leefomgeving van en voedselbron voor verschillende dieren en insecten. Met deze vorm van beheer streven we naar het vergroten van de biodiversiteit en planten en dieren de kans te geven om zich door middel van natuurlijke processen te ontwikkelen. Dit doen we in samenwerking met de bewoners, ondernemers en organisaties in de gemeente. Samen met agrariërs werken we bijvoorbeeld aan meer bloemrijke akkerranden en landschapsonderhoud.

Ecologisch beheer houdt in dat er gefaseerd wordt gewerkt, waarbij we rekening houden met aanwezige natuurwaarden. Ook is verschrallen daarin van belang, om verschillende ontwikkelstadia van natuur te behouden en versterken. Welk beheer toegepast moet worden, is afhankelijk van de plek en grootte van het groenoppervlak.

Voor een grote variatie aan deze soorten zetten we in op robuust groen en groene corridors die natuurgebieden verbinden. Robuuste, groene verbindingen zijn groene stroken waar veel diversiteit aan soorten en maten in groen voorkomen en deze zijn essentieel om natuureilanden' met elkaar te verbinden. Volwassen bomen zijn van grote waarde voor de identiteit van de groene omgeving en voor de biodiversiteit. Iedere volwassen boom is een ecosysteem op zich en vormt een ideale schuilplaats en voedselbron voor allerlei dieren en insecten. Het is belangrijk om nieuwe bomen op strategische plekken te planten, zodat ze hier groot en oud kunnen worden. Alleen op deze manier kunnen ze optimaal bijdragen aan de openbare ruimte.

Speciale aandacht gaat uit naar struiken en kruiden die bijen en andere insecten aantrekken. Ook kijken we nadrukkelijk naar schuilmogelijkheden in de beplanting, voor onder andere egels, vleermuizen en andere kleine zoogdieren. Verder hebben we oog voor broedmogelijkheden voor vogels in grotere bosplantsoenen en volwassen bomen. Ecologische/natuurvriendelijke oevers bieden onder andere kansen om amfibieën en broedende vogels langs de oevers te beschermen.

Bijlage 4: Begrippenlijst

3-30-300 norm: Een norm voor de inrichting van een groene, gezonde en veerkrachtige leefomgeving. Deze is opgebouwd uit drie regels:

- ▶ 3: iedereen moet vanuit zijn woning minimaal 3 bomen moet kunnen zien.
- ▶ 30: een minimale boomkroonbedekking in buurten van 30%.
- ▶ 300: iedereen zou op 300 meter wandelafstand van zijn woning een groene verblijfsplek of park (van tenminste 1 hectare) moeten hebben.

Cultivars: Een cultivar is een plantensoort die door mensen is geselecteerd en gekweekt vanwege specifieke eigenschappen. Deze eigenschappen kunnen bijvoorbeeld de kleur van de bloemen, de grootte van de vruchten of de weerstand tegen ziektes zijn. Cultivars worden vaak gebruikt in de tuinbouw en landbouw om planten te kweken die beter voldoen aan de wensen van de kweker of consument. Ze worden meestal niet in de natuur gevonden, omdat ze speciaal zijn ontwikkeld door middel van selectieve veredeling.

Belevingswaarde: Belevingswaarde verwijst naar de mate waarin een ruimte of omgeving wordt ervaren en gewaardeerd door mensen op basis van hun zintuiglijke ervaringen en emotionele reacties.

Erfbeplanting: Erfbeplanting verwijst naar de opgaande beplanting op een doorgaans met afrastering, hekken of sloten omgeven stuk grond bij een huis of boerderij. Het gaat hierbij om heggen, hagen, hoogstambomen en struwelen die erven en boomgaarden omringen.

Gradiënten: Een gradiënt is een geleidelijke overgang tussen twee verschillende toestanden of milieus. In een natuurlijke context verwijst het naar een geleidelijke verandering in omgevingsfactoren zoals vochtigheid, bodemsamenstelling of vegetatiestructuur over een bepaalde afstand.

Groenblauw netwerk: Een groenblauw netwerk is een samenhangend geheel van groen (bomen, struiken, gras) en blauw (water) in de openbare ruimte, dat bijdraagt aan een duurzame, klimaatbestendige en leefbare gemeente.

Groen-blauwe dooradering: Onder een groen-blauwe dooradering (GBDA) verstaan we voornamelijk lineaire landschapselementen in en aangrenzend aan agrarisch gebied. Landschapselementen zoals watergangen, oevers, bermen, akkerranden maar ook bomenlanen, bos en erven.

Houtwallen: Een houtwal of boomwal is een aarden wal begroeid met bomen en struiken, die een lijnvormig element in een landschap vormt.

Landschappelijke karakteristiek: Landschappelijke karakteristieken zijn de kenmerkende eigenschappen en elementen die een bepaald landschap typeren en onderscheiden van andere landschappen.

Ontwikkelingsstadia bos/natuur: De ontwikkelstadia van een bos verwijzen naar de verschillende fasen die een bos doorloopt vanaf de aanplant of natuurlijke verjonging tot het bereiken van de oudbossamenstelling. De belangrijkste ontwikkelstadia zijn:

1. **Bezettingsfase:** De periode vanaf de kieming van zaailingen of aanplant tot het begin van de stamtalvermindering.
2. **Jongwasfase:** Start bij de stamtalvermindering en loopt tot de kroonsluiting, wanneer de boomkronen een gesloten geheel vormen.
3. **Dichtwasfase:** Vanaf kroonsluiting tot het moment dat hoogteverschillen tussen bomen optreden.
4. **Staakhoutfase:** Begint wanneer hoogteverschillen zichtbaar worden en eindigt wanneer de hoogtegroeï zijn piek bereikt.
5. **Boomhoutfase:** Periode vanaf het bereiken van het hoogtepunt van de hoogtegroeï. De boom groeit in deze fase vooral in de dikte.

Robuuste verbinding of robuuste structuur: Een robuuste groene verbinding is een netwerk van groene ruimtes en elementen die met elkaar zijn verbonden. Dit netwerk kan bestaan uit parken, tuinen, groene daken, en andere groene gebieden die samen een aaneengeschaakt geheel vormen. Robuuste groene verbindingen zorgen ervoor dat verschillende groene elementen elkaar aanvullen en ondersteunen.

Singels: Een groensingel is een type beplanting dat bestaat uit een rij bomen en/of struiken, vaak aangeplant langs een pad of perceelgrens. In tegenstelling tot een haag, die meestal uit één soort bestaat en regelmatig wordt gesnoeid, is een groensingel vaak gemengd en bevat verschillende soorten bomen en struiken. Dit maakt het een veelzijdige en ecologisch waardevolle aanplant die bijdraagt aan de biodiversiteit en het landschap.

Struwelen: Een struweel, ook wel struikgewas genoemd, is een type vegetatie dat voornamelijk bestaat uit struiken die doorgaans niet hoger zijn dan vijf meter. In een struweel ontbreken bomen of zijn ze slecht ontwikkeld.

Waterbergend vermogen: Het waterbergend vermogen verwijst naar het vermogen van de bodem om water vast te houden en op te slaan. Het waterbergend vermogen is dus een maat voor de hoeveelheid water die de onverzadigde bodem maximaal kan opnemen en vasthouden. Dit is essentieel voor een gezonde bodem, waterhuishouding en het beperken van overstromingsrisico's.

Zomen: Een beplantingszoom is een lijnvorming landschapselement dat grenst aan een open terrein (zoals graslanden, wegen of sportvelden) en zodoende fungeert als afscheidings- of afschermingselement. Een zoom bestaat uit een laag door kruidachtige planten (soms ook halfstruiken) en hoger opgaande houtige begroeiingen zoals bomen en hoge heesters. Vanwege hun standplaats worden ze aan één zijde aanzienlijk meer blootgesteld aan zonlicht.

Gemeente Borger-Odoorn

